

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ
İDARÎ İLİMLER ENSTİTÜSÜ YAYINLARI NO. I

YETİŞEN TÜRK İDARECİLERİ

Genç ve Müstakbel İdarecilerin Meslekî ve Sosyal
Tavırları hakkında bir inceleme

HAZIRLIYAN

Dr. A. T. J. MATTHEWS

TÜRKÇEYE ÇEVİREN

Nermin ABADAN

YETİŞEN TÜRK İDARECİLERİ

Genç ve Müstakbel İdarecilerin Meslekî ve Sosyal
Tavırları hakkında bir inceleme

HAZIRLIYAN

Dr. A. T. J. MATTHEWS

TÜRKÇEYE ÇEVİREN

Nermin ABADAN

YETİŞEN TÜRİ İDARECİLERİ

Ö N S Ö Z

Amerikalı sosyoloji uzmanı Dr. T. J. Mathews'un Ankara Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültelerile Türkiye ve Ortadoğu Âmme İdaresi Enstitüsü öğrencileri arasında Nisan 1954 de yaptığı anket sonuçlarını değerlendirmek suretile hazırladığı etüdü Enstitümüz faydalı bir çalışma eseri sayarak İngilizce aslı ile birlikte yayınlıyor.

Halen Beyrut Amerikan Üniversitesinde sosyoloji kürsüsünü işgal eden Dr. Mathews bu anketle etüdü, incelemeler için memleketimizde bir müddet kaldığı ve bu vesile ile Fakülte ve Enstitümüzle Âmme İdaresi Enstitüsünde ilmî araştırmalarda, kısmen de öğretimde bulunduğu sırada eldeki imkânlardan ve arkadaşlarımızın yardımlarından faydalanmak suretile yapmıştır. Bu araştırma bu günkü ve yarınki yüksek idareci adaylarının muhitleri, düşünceleri ve meyilleri hakkında bilgi sağlamak gayesini gütmüştür. Ele aldığı öğrenci zümresi, kendisinin de işaret ettiği gibi, ancak mahdut bir örnek teşkil edebilir. Zira Hukuk Fakültesi öğrencilerinin ancak az bir kısmı idareciliğe intisap eder. Öte yandan memleketimizde yüksek idareci yetiştiren önemli başka müesseseler de vardır: Bilindiği üzere İstanbul Üniversitesinin Hukuk ve İktisat Fakülteleri ile İstanbul ve İzmir Yüksek Ticaret okullarından yetişenlerin küçümsenemeyecek bir kısmı da idarecilik mesleğine girmektedirler. Bu müesseselerin bir hususiyeti de, öğrencilerinin büyük çoğunluğunun İstanbul, Trakya ve Batı Anadoludan gelmeleridir. Öte yandan ankete katılan, Dr. Mathews'un bu günkü alt kademe (metindeki tabirile genç idareciler) diye vasıflandırdığı Âmme İdaresi Enstitüsü öğrencileri de sadece Ankara'daki bir kısım memurlardan tereküp etmektedir. Bunların gerek Ankara'da gerekse Ankara dışında çalışan benzer durumdaki geniş memur kitlesine tam bir örnek sağlayabileceği söz götürür.

Buna mukabil, memleketin her tarafından kabiliyetli gençleri içinde toplayan Siyasal Bilgiler Fakültesinin öğrencileri

ankete katılanların üçte ikisini teşkil ettiğine göre yukarda belirtilen noksanlar bir dereceye kadar telâfi edilmiş sayılabilir.

Anketde ele alınan zümre, tam bir örnek teşkil etmese de, elde edilen sonuçların müstakbel yüksek idarecilerimiz hakkında nisbî bir fikir vermeğe elverişli olduğuna şüphe yoktur. Nitekim anket dikkate değer, kısmen başka müşahedelerin de teyit ettiği bir takım sonuçlar ortaya koymaktadır: Memleketimizin muhtelif bölgelerinden yetişen idarecilerin o bölgeler nüfusu ile mütenasip olmayışı, memurların teminat ihtiyaçları, geçim durumları, aile telâkkileri, hükûmetde istikrara verdikleri önem, siyasî meselelerde yakın ilgileri bu cümledendir. Anket sorularının tertibine ve sonuçlarının değerlendirilmesi bakımından fikir ayrılıklarına yol açabilecek noktalarda şüphesiz vardır. Siyasî meselelere müteallik sorular bir misal olarak gösterilebilir.

Sosyoloji anketleri sahasında derin bir ihtisasa sahip olduğunu yakından görmek ve beraber çalışmak fırsatını bulduğumuz Dr. Mathews'un sosyal meselelerimize gösterdiği yakın ilginin eseri olan bu araştırması, âmme idaresi sahasında anket usulünün tatbikine memleketimiz için faydalı bir başlangıç ve iyi bir örnek teşkil etmektedir. Kendisine teşekkür borçluyuz. Meselelerimizle ilgisinin devam edeceğini ilerde de tekrar beraber çalışmak fırsatını bulacağımızı ümit etmek isteriz.

Bu vesile ile şuna da işaret edelim ki, hazırladığımız etüd 105 sorudan müteşekkil anketin ancak bir kısım sonuçlarını değerlendirmektedir. Geriye kalanlar da Enstitümüzde arkadaşlarımız tarafından işlenmektedir. Dr. Mathews çalışmalarını değerli genç arkadaşlarımızın yardımlarile yapmıştır. Kendi önsözünde, bu arkadaşlara ifade ettiği teşekkürüne Enstitümüzde katılır. Etüdün hazırlanıp basılmasında Fakültemiz İdare Hukuku ve Âmme idaresi asistanı Nermin Abadan'ın gösterdiği yorulmak bilmez gayretlerini de ayrıca belirtmek isteriz.

PROF. DR. TAHSİN BEKİR BALTA
Siyasal Bilgiler Fakültesi
İdarî İlimler Enstitüsü
Direktörü

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa No.</u>
ÖNSÖZ	VII
TEŞEKKÜR.	I
I. GİRİŞ	3
Değişen Mihrak Vazifeleri	
Kültür Değişmesi	
Oluş Problemleri	
Rapora Umumî Bakış	
II. MENŞE VE AİLE MUHİTİ.....:...	8
Örneğin Özellikleri	
Aile Muhiti	
Menşe ve Seyyaliyet	
III. DEVLET HİZMETİNE YÖNELME	20
Prestij ve Hizmet	
Emniyetle Maaş Mefhumlarının Karşlaşması	
İş Bulma ve Nüfuz	
İşten Duyulan Memnuniyet	
IV. AİLE HAKKINDA BESLENİLEN PLAN ve TA-SAVVURLAR	29
Evlilik ve Çocuklar	
Kadının Sosyal Menşei	
Evli Kadınlar ve Çalışma	
V: DEVLET İDARECİLERİNİN AİLE GELİRLERİ	37
Malî Statü	
Müstehlik Birimin Büyüklüğü	
Gelir Sağlayanlar	

	<u>Sayfa No.</u>
VI. DEVLETİN ROLÜ HAKKINDA MÛLÂHAZALAR	44
Millî Refah	
Hükûmetin İstikrarı	
İktisadî Kalkınma	
Milletlerarası Hayata İştirak	
VII. SOSYAL MESELELER HAKKINDA FARKLI GÖRÜŞLER	52
Eğitim	
Din	
Kadınların Durumu Hakkındaki Görüşler	
VIII. ŞAHSİ GÖRÜŞLER	64
Dinî İnanç	
Kader	
İstikbal	
NETİCE	
Ek: A ANKETDE SORULAN SUALLER	72

T E Ş E K K Ü R

Bu rapora müntehi olan araştırma ve tahlillerin yapılışı sırasında muhtelif zatlar ve müesseseler tarafından gösterilen yardım dolayısıyla teşekkürlerini ifade etmeği müellif bir borç sayar.

Siyasal Bilgiler Fakültesinin eski Dekanı Prof. Dr. Yavuz Abadan gereken kolaylıkları sağlamak ve her gerektiğinde yardım ve delâlete amâde bulunmak suretiyle araştırmayı devamlı olarak desteklemiştir. Halefi Dekan Prof. Bedri Gürsoy çalışmayı şevkle desteklemeye devam etmiştir.

Ankara Hukuk Fakültesi Sosyoloji Doçenti Dr. Hamide Topçuoğlu ile Siyasal Bilgiler Fakültesi asistanlarından Nermin Abadan ve Cemal Mihçioğlu'nun anket cetvelinin hazırlanması ve anketin yürütülmesinde hahişle yaptıkları yardım çok övülmeye değer. Ayrıca müstakbel idarecilerden İldeniz Altıok, Nurhan İnce ve Vedad Uras'a da derin suretde teşekkür borçluyum. Zira ilk araştırma unsurları onların alâka, şevk ve fikirleri üzerine kurulmuştur.

Birleşik Amerika'daki Ford Vakfının Denizaşırı Eğitim ve Araştırma burs heyeti marifetiyle sağlamış olduğu malî yardım müellife esas araştırmaları yapmak imkânını vermiştir. Siyasal Bilgiler Fakültesinin İdarî İlimler Enstitüsü eldeki malzemenin tahlilini mümkün kılan malî kaynağı ve yardımı temin etmiştir. Enstitü Direktörü Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta'nın yakın alâkası ve idarî problemleri kavrama yolunda yeni bakış tarzlarının denenmesine gösterdiği ilgi bu raporun kaleme alınmasında başlıca âmil olmuştur.

Bu araştırmaya birçok zatlar ve müesseselerin yardımı dokunmakla beraber, veriler hakkında raporda öne sürülen yorumların sorumluluğu yalnız müellife aittir.

A. T. J. M.

Ağustos, 1954, Ankara

I — GİRİŞ

Bugünkü Türk idarecileri topluluğu dünyanın herhangi bir yerinde rastlanan meslekî idarecilerin en eski inkıtasız nesillerinden birini temsil etmektedir. Bin yıldan fazla bir müddet evvel henüz Yakın Doğu'da bir Türk devleti ortaya çıkmazdan önce eski Arap halifeleri tarafından, Türkler idareci olarak istihdam edilmişlerdi. Bu idare dehası Türk İmparatorlukları ile onları takip eden Cumhuriyetin üzerine kurulduğu temel taşı hizmetini görmüştür.

Askerî, sivil ve iktisadî devlet idarecilerinin nisbeti memleketin umum nüfusuna kıyasla Türk tarihinin diğer herhangi bir devrine nazaran bugün belki daha kabarıktır. Keyfiyet bakımından, bu meslekî topluluk modern Türk cemiyetinin en mânalı ve hayatî bünye unsurlarından birini teşkil etmektedir. Modern dünyanın diğer pek az milletlerinde devlet idarecileri Türkiye Cumhuriyetinde olduğu nisbette önemli bir rol oynamaktadırlar.

Değişen mihrak vazifeler :

Birçok yüzyıllar boyunca devamlı olarak meslekî idareciler mevcut olmakla beraber, gördükleri merkezî veya mihrak vazifeler, cemiyet bünyesine müessir şartlar başkalaştıkça, değişmeye meyletmiştir. Başlangıçta Türk devletinin hikmeti vücudu askerî seferlerindeki meharette mündemiçti. Bu sebeple Selçuk ve Osmanlı hâkimiyetinin ilk yüzyıllarında mihrak sayılan idarî vazifeler müessir bir askerî teşkilâtın idamesini teşkil ediyordu.

Fakat Osmanlı İmparatorluğu genişledikçe ve zaman geçtikçe sivil vazifeler de gitgide ön plâna geçti. Her nekad bu türlü vazifeler bir sıra farklı görüş, teknik ve teşkilât bünyesine ihtiyaç göstermekte idi ise de bu sahadaki teşkilât manzumesi (görüş, teknik ve bünyesi) de yine askerî teşkilâta sıkı sıkıya bağlı bulunuyordu.

Osmanlı İmparatorluğunun bütün tarihi boyunca hükümet vazifelerinde husule gelen değişmeler bizi burada ilgilen-dirmez. Şunu belirtmek yeter ki, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana hükümet vazifeleri modern ve ileri bir cemiyet geliştirmek amacile çok genişlemiş ve yeni şekiller almış bulunuyor. Bu arada devlet endüstriyi inkişaf ettirmeye de girişmiştir. Mevcut şartlar içinde endüstri kurmak ve geliştirmek işi şimdiye kadar hükümete düşen bir sorumluluk ve imtiyaz olmuştur ve muhtemelen böyle olmakta devam edecektir. Bu itibarla idareciler için yeni bir mihrak vazifesi meydana gelmiş ve farklı bir idareci zümresi valiler ve generaller gibi yüksek prestij sahiplerinin yanı başında yerlerini almışlardır.

Mihrak vazifelerde vukuundan bahsettiğimiz değişmeler kültür sahasında da değişmelere yol açtı. Bu hal kültür değişikliğinin nisbeten basit bir oluş teşkil ettiği şeklinde, ihtimalki, yanlış bir zehap uyandırdı.

Kültür değişmesi :

Yaşamak kabiliyeti olan herhangi canlı bir cemiyetin kültür sisteminin bütün kısımları az veya çok nisbetde birbirile ilgilidir. Bundan başka bütün kısımların —her ne kadar bazıları diğerlerine nisbetle daha hızlı, yani bazıları ötekilerden daha hedefe doğru güdümlü olmakla beraber— tümü devamlı olarak değişmeye tâbidir. Kültür sisteminin her parçasında vukua gelen bir değişiklik bu sistemin diğer sektörlerinde de tesir yaratır. Böylece bir kısımda husule gelen bir değişme, sistemin diğer kısımlarında kasdî olmıyan, beklenmeyen neticeler doğurabilir. Meselâ siyasî bünyedeki bir tahavvül, aile hayatında gerçek tesirler meydana getirebilir. Keza bir kısımda iradî olarak tasarlanan bir değişiklik bununla önemli bir irtibatı olmıyan diğer kısımların muhalefet ve mukavemeti ile karşılaşabilir; meselâ ekonomi tekniğindeki bir değişikliğe din veya öğretim çevreleri tarafından gösterilen muhalefet gibi.

Endüstrileşme muğlâk bir kültürel olaydır ve sınavi bir cemiyetin inkişafı, tatmin edici bir şekilde gerçekleşebilmek için, birçok değişikliklere muhtaçtır. Endüstrileşmenin zarurî kıldığı bazı değişiklik tiplerine, bilhassa cemiyetin iktisadî bünyesi ile ilgili olanlara işaret etmek gerekirse, zaman ve zamana göre

ayarlanmış muameleler hakkında inanç sisteminin değişmesini, “önleyici idame” fikrini ve yeni maliyet telâkkilerini gösterebiliriz. Keza daha dakik bir ihtisaslaşmaya matuf iş bölümündeki değişiklik ile âmir-madun münasebetine müteallik otorite sistemindeki değişikliklerin bariz gerekleri vardır. Nihayet insan gayretini birkaç misliye çıkartmak için gün geçtikçe artan bir ölçüde kullanılan vasıtalar ve cansız kudret kaynaklarından faydalanma, endüstrileşmiş iktisadî sistemlerin başlıca özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk devleti endüstrileşmiş cemiyetlerin takip ettikleri istikamette düşünülerek plânlaştırılmış bir kalkınma programı ortaya koymuştur. Yukarıda da işaret ettiğimiz veçhile bu programın zarurî olarak gerektirmekte olduğu değişiklikler Türk kültür sisteminin birçok veçhelerine müessir olacaktır. Devlet idaresinin diğer sektörleri —sivil ve askerî sektörlerin de iktisadî alanda meydana gelen inanç ve teşkilatlanma sistemlerine az çok benzer sistemler benimsemeye aşağı yukarı muhakkak surette ihtiyaç duyacakları aşikâr görünüyor. Anânevî örnekleri esaslı surette değiştirmeksizin ne dereceye kadar bir yaklaşma yaratılabileceğini istikbal gösterecektir. Ancak, mantikî olarak bazı sivil ve askerî taammüllerin nisbeten aynı kalacağı, bazılarının ise esaslı surette değişeceği makul olarak tahmin olunabilir.

Kültür değişiminin mahiyeti hakkındaki bu mütalâalarımız zarurî olarak nisbeten mücerret bir tarzda ifade edilmiştir. Bununla beraber, bu değişme vetiresinde birçok reel ve pratik problemler mündemiçtir.

Oluş problemleri :

Modern devletin kan deveren sisteminde iktisadî faaliyetlerin haiz olduğu önemi gören Türk devleti, endüstri alanındaki maharetleri ile temayüz etmiş dış memleketlerin teraküm etmiş bilgi ve hünerlerinden faydalanmaya başladı. Yüz sene den fazla bir zamandan beri Türk devleti yabancı endüstri uzmanlarının hizmetlerinden faydalanmış, şukadar ki bunların sayısı Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden son otuz yılda geniş ölçüde artmıştır.

Çeşitli kültürler arasında cereyan eden bilgi ve hüner mübadeleleri ile ilgili problemler henüz kâfi şekilde incelenmiş değildir. “İyi” yeni usulün “kötü” eski usulü saf dışı kılacağı veya “iyi” yeni usullerin daha önce bilinmedikleri için hoş karşılanacakları hakkında umumî, fakat safiyane bir kanaat vardır. İyi ve fenanın kıstası iki değişik kültürde nadiren aynıdır, aksine normal olarak her kültür alanının kendi sınırları ile mukayyetir. Çoğu defa dış müşahidin gıpta ettiği husus nihaî neticedir, yabancı inanç veya beşerî münasebet değildir. Oysaki benzer neticeler elde edebilmek için yeni teknik ve usullerin yanibaşında bu inanç ve beşerî münasebetlere de yer verilmek icabeder.

Problem sahasının incelenip, haritalanmış olup olmaması ciheti bazı mütehasıs veya “öncüleri” hususile eğer faaliyetleri gayretlerinin semeresine bakılmaksızın tatmin edici şekilde mükâfatlandırılıyor ise, çekinmeye sevketmemektedir. Ancak, yabancı eksperlerden verimli şekilde faydalanma ile ilgili problemlerin sayısı sonsuzdur ve bu alanda aydınlatıcı araştırmalara âcil ihtiyaç vardır. Bundan başka günlük çalışma programlarına yeni inanç teknik ve hareket örnekleri ithal zorunda olan yurttaşın bu yüzden karşılaştığı problemler vardır. Bir tip problem yurttaşın meslek dışı faaliyetlerinin meslekî gayretleri üzerindeki tesirine taallük etmektedir.

Türk cemiyetinin kültür sistemi birçok cephelerinde modern endüstri toplulukları istikametinde birçok değişmeye maruz bulunduğu göre, yeni yetişen hükümet idarecilerinin bu değişen inanç ve usulleri ne şekilde mütalâa ettiklerini araştırmak önemli gözüktüyor. Bunların yeni usulleri kabullenme veya benimsemeleri, anâne icabı oynadıkları merkezî ve stratejik rol dolayısıyla, bütün Türk cemiyeti üzerinde derin mânalı tesiri haizdir.

Giriş bahsinden bu noktasına kadar, Türk cemiyetinde meslekî idarecilerin gelişimi bakımından özel bir önem taşıyan bazı tarihî vakıalarla anânevî kültür örneklerin ilmî mahiyetine temas ettik. Gayemiz, yetişen Türk idareciler neslinin meslekî ve sosyal davranışları hakkında aşağıda yaptığımız tahlilin iyice anlaşılabilmesine yararlı dinamik ve tekâmülcü bir görüş zaviyesi sağlamaktır.

Bu etüdün esas verilerini tahlile girişmezden önce materiyelin tesbit şekli ile bunun dayandığı mantığı açıklamakta faydalı olur.

Rağora umumî bakış :

Dikkatimizi devlet idarecileri gibi muayyen bir grup insan üzerinde teksif edince, bu insanların hayatında olup biten bütün mânalı ve önemli hâdiselerin meslekî faaliyetler sınırlarına münhasır olduğu şeklinde düşünmek meylî vardır. Bilhassa endüstri memleketlerinde bir insanın hayat ve düşüncelerine ilk bakışta ekonomik faaliyetlerin hâkim olması yolunda devamlı bir tazyik mevcut olmakla beraber insanın bir makine olmayıp sosyal bir “hayvan” olduğunu unutmak dünya görüşümüz bakımından son derece hatalı olur. Bir insan hayatının hangi cephesi düşünce ve fillerine müessir olduğu keyfiyeti zaman ve şartlara göre değişir. Bugün aile bağları, yarın siyasî veya dinî meseleler, bazen de ekonomik faktörler müessir olabilir.

Yetişen Türk idarecisini biz bir yandan geçirmiş olduğu tecrübelerin eseri, öte yandan muhit üzerinde akisler yaratan bir şahsiyet olarak mütalâa etmek istiyoruz. Mensup olduğu cemiyet oldukça geniş ve seri değişiklikler geçirdiğine göre Türk idarecisinin geniş cemiyet içinde bu değişikliklere ne hisle baktığını ve ne şekilde intibak ettiğini tayine çalışmamız gerekiyor; zira idareci bütün şahsiyeti ile iş görür.

Araştırmamıza Genç ve Müstakbel idarecilerin meslekî yönelme ve faaliyetlerine en çok müessir olmaları muhtemel bazı yetiştirme faktörlerini ele almakla başlayacağız. Bu yetiştirme âmillerine ilâveten intihap etmiş oldukları mesleklere karşı davranışları gözden geçirilecektir. Çok defa dolaylı bilgilerden ziyade doğrudan anketlerden faydalanmak daha isabetli olur.

Bu etüdün doğrudan ilgilendiği kimseler gençlerdir. Hepsî mensup oldukları cemiyetin tam bir üyesi ve bir aile sahibi olmak hususunda sabırsızlanıyorlar. Onların bu yöndeki dileklerinden bir kısmını inceledikten sonra, idareci ailelerinin bugünkü gelirlerine göz atacağız. Bir kimse gelirini idareci sıfatı ile sağlayabilir. Fakat bu geliri mutat olarak koca, baba bazen de ebeveynine bakan oğul olarak harcar. Geniş mânası ile

işveren durumunda olan devlet hakkında onun beslediği fikir ve duygular önemlidir. Devletin hareketlerinden memnunluk duyması onun işbaşındaki morali üzerinde muhtemel tesirler yaratır. Cemiyetin siyasî cephesi değiştikçe eğitim, din meselelerinde ve erkek-kadın münasebetlerinde de değişiklikler hasıl olur. İdareciyi bütün bir insan olarak kavramak istiyorsak bu hususların hepsine mahdut bir ölçüde göz atmağa değer.

Dikkatimizi müstakbel idarecinin daha ziyade cemiyeti hakkındaki görüşü üzerinde teksif etmekle beraber onun bazan kendi iç âlemine rücu edeceği gerçeğini de unutmamalıyız. İdarecinin şahsî temayüllerine bir göz atma kılavuz mahiyetindeki bu etüdümüzü tamamlayacaktır.

II. MENŞE VE AİLE MUHİTİ

Herhangi bir insanın sahip bulunduğu tavırların tetkinde, bunların kim olduğu ve nereden geldikleri hakkındaki bilgiler, varacağımız neticenin aydınlanması bakımından önemlidir. Bu faslın esas maksadı, ankete tâbi tutulan kimselerin tipik özellikleri hakkında bazı işârlarda bulunmaktadır. İdareciler arasından seçtiğimiz örneğin (sample) temsil derecesini açıkladıktan sonra, dikkatimizi bu gençlerin aile muhiti üzerine teksif edeceğiz. Nihayet, menşeleri ve doğum yerlerini göstereceğimiz gibi, bölgeler arasındaki seyyaliyetleri üzerinde de duracağız.

Örneğin özellikleri :

Etüdün tâli başlığının da işaret ettiği veçhile, esas itibarıyla iki grup idarecinin taşıdığı tavırlarla ilgilenmiş bulunuyoruz. Meslek hayatının başlangıcında bulunanlar ve devlet hizmetine girmeğe hazırlananlar. Halihazırda devlet hizmetinde bulunan idarecilerden müteşekkil grup, diğer bir ifade ile örneğimizdeki Genç idareciler, Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen Türkiye ve Ortadoğu Âmme İdaresi Enstitüsüne kayıtlı bulunan 92 faal devlet memurundan müteşekkildi. Bunlar bilhassa merkezî ve mahallî idarede vazife sahibi bulunuyorlardı. Ortalama yaşları 34 dü. Hemen hepsi 5-15 senedenberi devlet hizmetinde vazife görmekte ve evli bulunmaktaydılar. Ancak,

MENŞE VE AİLE MUHİTİ

yarıdan azı devlet hizmetine intisap etmezden önce üniversiteye devam etmiştir.

“Müstakbel idareciler” örneğine dahil bulunan kimseler iki ayrı kaynağa, Ankara Üniversitesine bağlı Hukuk Fakültesi ile Siyasal Bilgiler Fakültesine mensuptur. Siyasal Bilgiler Fakültesine mensup 240 öğrenci bu fakülte mevcudunun %40 ını temsil etmektedir. Şurasına işaret etmek yerinde olur ki, bu fakülte yüz yıla yakın bir zamandan beri Türk mülkî hizmetlerine idareci yetiştiren bellibaşlı bir eğitim müessesesidir. Bu okulun Üniversite sistemine katılması ancak son yıllar içinde gerçekleştirilmiştir.

“Müstakbel idareciler” örneğini tamamlayan diğer 50 öğrenci Hukuk Fakültesine mensuptur. Bu sonuncu grup, hâkim veya devlet memuru olmak isteyen öğrenciler arasından ortalama örnek usulü ile tesbit olunmuştur.

Müstakbel idarecilere ait karma grubun ortalama yaşı 22 dir. Böylece Genç İdarecilerle Müstakbel idareciler arasında oniki senelik bir yaş farkı mevcuttur. Seçtiğimiz örneğin Türkiye’deki bütün idarecilerin davranışlarını ne dereceye kadar aksettirdiği noktası gerçekten halli gereken bir meseledir. Örneğin izahından da anlaşılacağı üzere daha ileride nakledeceğimiz davranışların halihazır devlet idarecilerinin davranışlarının aynı olması icabetmez. Bu davranışları daha ziyade ileride yetişmekte olan idarecilerin bilhassa sivil idarecilerin davranışları olarak kabul etmekte isabet vardır.

Örneğimizin cesameti mahduttur. Üstelik tetkike tâbi tuttuğumuz grubun bütün “yetişmekte olan” idareciler camiasını ne dereceye kadar temsil ettiğini de kesin olarak tayin edebilecek durumda değiliz. Genç idareciler örneği istatistiki bakımdan küçüktür ve hiç şüphesiz daha çok yükselmek emelinde olan seyyal kimseleri ihtiva etmektedir. Buna karşılık Müstakbel idarecilere ait örneğimiz cesamet bakımından üniversite tahsili görmekte olan yarının bütün idarecilerini oldukça âdil bir şekilde temsil etmektedir. Başka bir deyimle bu örnekte daha çok yüksek tahsil gören idareciler ağır basmaktadır.

Yukarıda işaret edilen eksikler gözönünde bulundurulunca, etüdümüzün ortaya çıkarmış olduğu neticeler kat’i mahiyeti haiz nihanî deliller olarak değil, burada ancak kısaca temas ede-

bileceğimiz meselelerin daha derin bir şekilde incelenmesine yol açacak, teşvik edici ve tecessüs uyandırıcı fikirler olarak kabul edilmelidir.

Biz burada mevcut malzemeyi azamî derecede değerlendirmeye çalışacak ve okuyucularımızdan vasıl olduğumuz neticeler hakkında tenkitçi bir görüşle ihtirazî kayıtlar koymalarını veya değişik tefsirler yapmalarını bekliyeceğiz. İşe Genç idarecilerin aile çevrelerinin mahiyetini incelemekle başlıyoruz.

Aile muhiti :

İdarecilerimizin görüşü üzerinde müessir olan aile çevresi ile ilgili başlıca üç âmil vardır. Bunlardan birincisi yetişmiş oldukları ailenin büyüklüğü, ikincisi ana babalarının görmüş oldukları tahsil derecesi, üçüncüsü ise babalarının mesleğidir.

Biz burada ancak Müstakbel idarecilerin mensup oldukları ailenin cesameti hakkında izahat verebileceğiz. Çünkü diğer grup hakkında aynı cinsten malzemeye sahip değiliz. Bu gençler 2-20 kişiden müteşekkil ailelerden gelmektedirler. Ailelerin ortalama büyüklüğü (mean) 6.6 dır. Yani her on aile başına 66 kişi düşmektedir. Bununla beraber en çok rastlanan tip dört kişilik ailelerdir. Bütün ailelerden %78 i yediden az üyeden tereküp etmektedir. Müstakbel idarecilerin ailevî durumu 1 numaralı tabloda gösterilmiştir.

TABLO 1

MÜSTAKBEL İDARECİLERİN AİLE HACMİ a/

Üye sayısı	Aile sayısı
2	8
3	34
4	62
5	55
6	40
7	19
8	23
9	6
1	4
12	1
15	1
18	1
20	1
Bildirilmeyen	15
Yekûn	270

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 9 (eke bakınız)

Görülüyor ki, sekiz üyeli ailelerin sayısı yedi üyeye sahip olanlardan oldukça daha kabarıktır. Bu husus, belki de aile nüvesini teşkil eden şahıslardan gayri kimselerin, gelin, onların çocukları veya diğer akrabaların da ev halkına dahil edilme-lerinden ileri gelmektedir. Erkek evlâdın karısının da baba evine getirildiği geniş aile tipi hâlâ Türk cemiyetinde hâkim aile tipini teşkil etmektedir.

TABLO 2

İDARECİLERİN BABALARININ TAHSİL
DURUMU a/

Tahsil derecesi	Genç Müstakbel İdareciler	
Hiç b/	14%	13%
İlkokul	11	20
Ortaokul	25	27
Lise	20	22
Mesleki c/	30	18
Mecmuu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 12.

b/ “Cevapsız” tarzındaki cevaplar “hiç” olanlarla birleştirildi.

c/ Buna meslekî tedrisatta bulunan müesseselerle üniversiteler dahildir.

İdarecilerin babalarının tahsil durumu 2 numaralı tabloda gösterilmiştir. Genç idarecilerin babalarının tahsil durumu (%86 nisbetinde) Müstakbel idarecilerin babalarının tahsil durumu ile kıyaslanınca iki bakımdan ayrılmaktadır. İlk özellik şu noktada toplanmaktadır: Müstakbel idarecilere nisbetle Genç idarecilerin babaları meslekî eğitim gösteren müesseselere, üniversitelere, daha geniş ölçüde devam etmiş bulunuyorlar. Müstakbel idarecilerin babaları arasında ise Genç idarecilerinkine nazaran daha fazla ilkokul mezunu bulunmaktadır. Bu durumun ifade ettiği mâna açıktır: Müstakbel idareciler halen devlet hizmetinde bulunan gruba nazaran daha temsîlî (tipik) bir muhitten gelmektedirler. Genç idarecilerin grubu, seçkin bir istihdamın devamına dair bir delil teşkil etmektedir; başka bir ifade ile cemiyetin daha fazla tahsil görmüş tabakasının oğulları da aynı meslekî hayata devam ediyorlar.

Bu iddiamızı teyit edecek olan diğer bir nokta 3 numaralı tabloda idarecilerin annelerinin tahsil derecesinden istihraç

olunabilir. Görülüyor ki Müstakbel idarecilere nisbetle Genç idarecilerin anneleri çok daha geniş ölçüde evde özel bir eğitim (hususî dersler vesaire) görmüşlerdir. Bu idarecilerin çoğunun anneleri tahsillerini henüz Türkiye Cumhuriyet'inin bütün vatandaşları eğitime kavuşturmak için girişmiş olduğu büyük hamlelerden önce tamamlamışlardır. Kadının tahsil görmesinin bir ihtiyaç olduğu hususu henüz yeni yeni kabul edilen bir fikirdir; bu sebeple ancak beş anneden biri en basit eğitim seviyesinden daha yukarı bir tahsil derecesine sahiptir.

TABLO 3

İDARECİLERİN ANNELERİNİN TAHSİL
DERECESİ a/

Tahsil derecesi	Genç Müstakbel İdareciler	
Hiç b/	26%	40%
Evde	26	13
İlkokul	34	28
Orta	8	11
Lise	5	6
Meslekî	1	2
Mecmuu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 13.

b/ "Cevapsız tarzındaki cevaplar" "hiç" olanlarla birleştirilmiştir.

YETİŞEN İDARECİLER

TABLO 4

İDARECİLERİN BABALARININ MESLEKİ
DURUMU a/

Meslek grupları		Genç Müstakbel İdareciler
Devlet hizmeti:		
Sivil ve iktisadî	34%	31%
Askerî	6	6
Eğitim	5	7
Serbest meslek	9	7
Ticaret	13	14
Ayak hizmeti	2	13
Ziraat	14	10
Bilinmiyen veya işsiz	17	12
Mecmuu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 7.

Yeni yetişen idareciler grubunun ailevî meslek durumları, Türk cemiyetinde mevcut bütün meslek çeşitlerini ihtiva etmektedir. İdarecilerin babaları milletvekilliği ile arabacılık, ticaret ve müezzinlik, çiftçilik ve mühendislik gibi değişik meşgalelere sahiptirler. 4 numaralı tablo idarecilerin babalarının mensup oldukları bellibaşlı meslek gruplarını göstermektedir. Aşağı yukarı her üç idareciden bir tanesi, devlet hizmetine intisap etmek suretiyle babasının izini takip etmektedir.

TABLO 5

İDARECİLERİN BABALARININ MESLEKİ
DURUMLARININ 1950 DE TÜRK ERKEKLERİN
MESLEKİ DURUMU İLE MUKAYESESİ a/

Meslek grupları	Yetişen idareci- lerin babaları	Millî iş gücü b/
Devlet hizmeti ve ser- best meslekler	52%	4%
Ticaret	14	13
Ayak hizmeti	10	3
Ziraat	11	64
Bilinmeyen veya işsiz	13	16
Mecmuu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(362)	8.378.000

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 7 nüfus sayımları, İstatistik özetleri, No. 8, İstatistik Umum Müdürlüğü, Ankara 1953, s. 13.

b/ Altı yaşından küçük erkek çocuklar hariç tutulmuştur. 2.169.000.

Cemiyetin daha entellektüel bir tabakasını temsil etmeleri hasebiyle devlet hizmetinde bulunan babaların grubunu, eğitim ve tıp, hukuk gibi serbest mesleklere mensup olanlarla birleştirecek, idarecilerin babalarının yarısından fazlasının bu gruba girdiklerini müşahade ederiz. Bu durum 5 sayılı tabloda millî iş gücünün meslekî dağıtım tarzı ile bariz bir tenakuz teşkil etmektedir. Zira millî alanda en hâkim meslekî grup ziraatle iştilal eden zümredir.

Menşe ve seyyaliyet:

İdarecilerin tavırlarına şekil veren diğer iki âmil daha zikre değer. Bunlardan biri doğmuş oldukları yer, diğeri Türkiye'nin muhtelif bölgeleri ile olan tanışıklık dereceleridir.

İdarecilerin doğum yerleri standart Türk ziraat bölgeleri tasnifine paralel olarak 6 numaralı tabloda gösterilmiştir. Kuzey, Orta Anadolu, Ege ve Marmara bölgeleri gerek Genç, gerek Müstakbel idarecilerin en yüksek miktarlarını sağlamış bulunmaktadır. Tetkik konumuzu teşkil eden şahısların yüzde ellisinden fazlası bu üç bölgeden gelmektedir.

TABLO 6
ZİRAAT BÖLGELERİNE GÖRE İDARECİLERİN DOĞUM
YERLERİ a/

Bölgeler	Genç Müstakbel İdareciler	
1- Kuzey orta (Ankara ve civarı)	27%	15%
2- Ege	10	18
3- Marmara	22	17
4- Akdeniz	7	7
5- Kuzey-Doğu	4	9
6- Güney-Doğu	—	2
7- Karadeniz	8	9
8- Doğu-Orta	9	9
9- Güney-Orta	2	8
10- Tasnif edilemeyen	11	6
Mecmuu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 5.

b/ Ankara İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından kullanılan standart tasnif şeması.

İdarecilerin menşei bakımından bariz bölge farkları göze çarpmakla beraber, bu farklılığı sadece fizikî veya coğrafi unsurlarla izah etmeğe kalkışmak doğru değildir. 7 numaralı tabloda idarecilerle umumî nüfusun nisbetleri gösterilmiştir; aradaki fark bundan bir önceki tabloda gösterilen tevzii tarzına nazaran çok daha azdır. Ankara civarında bulunan Kuzey-

Orta bölgesi ile İstanbul'u içine alan Marmara bölgesi burada da bariz bir üstünlük göstermektedir. Buna mukabil, İran, Irak ve Suriye hudutları boyunca uzanan Güney-Doğu bölgesi ile Karadeniz bölgesine isabet eden nisbet bariz bir düşüklük arz etmektedir.

TABLO 7

İDARECİLERİN DOĞDUKLARI BÖLGELERİN MUKAYESESİ VE
1950 NÜFUS SAYIMINA GÖRE TESBİT EDİLEN BÖLGELERE
İSABET EDEN NÜFUS a/

Bölgeler	Yetişen idareciler b/	Millî nüfus	Fark
1- Kuzey-Orta (Ankara ve civarı)	19%	14%	+5
2- Ege	17	16	+1
3- Marmara	20	14	+6
4- Akdeniz	8	10	-2
5- Kuzey-Doğu	8	7	+1
6- Güney-Doğu	2	7	-5
7- Karadeniz	9	14	-5
8- Doğu-Orta	10	9	+1
9- Güney-Orta	7	9	-2
Mecmu nisbet	100%	100%	
Ankete katılanlar	(337)	20.975.000	

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 5; Tarım 1949—1952 istatistik özetleri No. 9, İstatistik Umum Müdürlüğü, Ankara 1953.

b/ Tasnif edilemeyen cevaplar dahil edilmemiştir.

İdarecilerin menşei ile ilgili diğer bir âmil daha mevcuttur. İdarecilerin hemen hepsi şehirlerden gelmektedir. Doğum yerinin diğer bir tahlili (Tablo 8) bize Ankara, İstanbul ve İzmir şehirlerinin her dört idareciden birine menşe teşkil etmiş olduğunu göstermektedir. Aynı bölgede mevcut diğer şehirler de keza her dört idareciden bir diğerini sağlamaktadır. Genç idarecilerle Müstakbel idareciler arasındaki temayül sabit kaldığı takdirde, denilebilir ki, taşradaki şehir ve kasabaların yetiştireceği Müstakbel idarecilerin nisbeti gittikçe artacaktır.

TABLO 8

ŞEHİR VE BÖLGE MERKEZLERİ TASNİFİNE
GÖRE DOĞUM YERLERİ a/

Mahal	Genç İdareciler	Müstakbel
Büyük şehirler	38%	23%
Ankara	19%	5%
İstanbul	17	10
İzmir	2	8
Bölge merkezleri b/	62%	77%
Şehir	25	30
Taşra	36	47
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 5.

b/ Şehir merkezleri, büyük şehirlerin bulunduğu bölgelere isabet eden vilâyet merkezleridir. Geriye kalanların hepsi taşra sayılır. Tasnif edilemeyen cevaplar bölge merkezleri tasnifine dahil edilerek, mevcut nisbete uygun olarak “şehir” ve “taşra” kategorileri arasında tevzi edilmiştir.

Memleketin muhtelif bölgelerini tanıma çok defa idarî vazifelerin başarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bundan başka bir kimse birden ziyade bölgede yaşamışsa, bu halin o kimsenin tatbikatta değişik şekiller arzeden durumları görüş tarzı üzerinde de müessir olacağına şüphe yoktur. 9 numaralı tablonun da gösterdiği gibi tetkik ettiğimiz idarecilerin yarısından fazlası lise tahsillerini —sadece başka bir şehirde değil— bambaşka bir bölgede ikmal etmişlerdir. Bu hal yetişmekte olan idarecilerden ziyade halen devlet hizmetinde bulunanlar için doğrudur. Bunu kısmen lise sayısının bilhassa son yirmi yılda büyük bir süratle yükselmiş olması keyfiyetiyle izah etmek mümkündür.

TABLO 9

İDARECİLERİN MENŞEİ SAYILAN BÖLGELERLE
LİSEYE DEVAM ETTİKLERİ BÖLGELER ARASINDA
MUKAYESE a/

Kıyas	Genç İdareciler	Müstakbel
Aynı	49%	58%
Değişik	51	42
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 5,6.

İdarecilerin büyük bir kısmı lise tahsillerini ikmal edinceye kadar doğup büyüdüğü yerde kalmış olmakla beraber, üniversite tahsili veya verilen işin nevi bahis konusu kimselerin umumiyetle başka bir bölgeye gitmelerini intaç etmiştir. Tablo 10 yetişmekte olan Genç ve Müstakbel idarecilerin ikamet sebebiyle tanımak fırsatını buldukları bölgelerin sayısını göstermektedir. Bunlardan %10 u tek bir bölgede kalmışlardır; bu bölge de Ankara'yı içine alan Kuzey-Orta Anadolu bölgesidir.

TABLO 10

İDARECİLERİN BÖLGE SEYYALİYETİ a/

İkamet ettikleri bölgelerin sayısı b/	Genç İdareciler	Müstakbel
Bir	12%	10%
İki	26	17
Üç	34	45
Dört	22	23
Tasnif edilemeyen	6	5
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 5,6.

b/ "Bir", doğum yeri, lisenin bulunduğu mahal, üniversite ve iş yerinin aynı olması halini ifade eder. Diğer kategoriler ise bu esastan inhirafı göstermektedir.

III. DEVLET HİZMETİNE YÖNELME

Yeni bir meslek seçme veya bir sıra devamlı faaliyetleri değerlendirme mevkiinde olan bir kimse isabetli kıymet hükümlerine varabilmek için benzeri faaliyetlerde bulunan kimselerin tâbi olduğu şartlarla nail olacakları mükâfatı karşılayacaktır. Yeni yetişen bir idarecinin mensup olduğu mesleğe karşı nasıl bir tavır takındığını anlıyabilmek için, herşeyden önce onun ne gibi ihtimalleri hesaba kattığını bilmek lâzımdır.

Bu şahısların yapacakları işe atfettikleri önem, kısmen mensup oldukları cemiyetde en fazla prestij sağlayan mesleklerle ait tasnif ve tahminleri ile hangi faaliyetin en ziyade milletin refahına hizmet edeceği kanaatinden istihraç olunur. Bu iki esas yetişen idarecilerin meslekî davranışlarını ölçmeğe sağlayacak hareket mebdelerini vermektedir. Bundan sonra dikkatimizi bir meslekî yönelmede umumî esas teşkil eden emniyet ve maaş meselesi üzerinde teksif edeceğiz. Bu noktayı takiben istihdam ve arzu edilen işe yerleşme hususunda yardım bulma imkânları üzerinde durulacaktır. Bu faslın son kısmı devlet hizmetinin tatmin edici bir meslek sayılıp sayılmıyacağı gibi nazik bir mesele ile kapanmaktadır.

Prestij ve hizmet :

Muhtelif mesleklerin nisbî prestij meselesi ve hangi meslekî faaliyetin devlete daha ziyade faydalı olacağı hususları ile ilgili davranışların tahlilinde pek tabii ancak telkinî mahiyette olabilen iki noktaya temas edilmektedir. Bu noktaların bir yandan gerçek bir değerlendirmeyi mümkün kılacakları, diğer yandan bazı hareket tarzlarına da müessir olacakları şüphesizdir.

İdarecilerden muhtelif meslek gruplarını tasnif etmeleri istendiği zaman, bunu halk efkârının temayülüne uygun bir şekilde yapacakları umulmuştu. Fakat öyle anlaşılıyor ki bu suale verilen cevapların neticesi idareci zihniyet lehine tecelli etmiştir. Tablo 11, verilen cevaplardan çıkan derecelemeyi göstermektedir. Genç idarecilerle Müstakbel idareciler, mühendislerle generale verdikleri önem bakımından biraz farklı bir görüş izhar etmişlerdir. Genç idareciler generale biraz daha yük-

sek bir mevki vermeğe mütemayil görünüyorlar. Bu husus belki de bu gruba mensup birçok kimselerin subay olması ile kabili izahıdır. Fakat daha kuvvetli bir ihtimal olarak bu husus generalin mazide Türk cemiyetinde işgal etmiş olduğu daha mühim mevkiye işaret etmektedir.

TABLO 11
SEÇKİN MESLEK GRUPLARININ PRESTİJ
DERECESİ a/

Derece sırası	Meslek grupları b/
1	Vali
2	Milletvekili
3	Mühendis
4	General
5	Doktor
6	Hâkim
7	Diplomat
8	Profesör
9	Büyük iş adamı
10	Umum müdür
11	Hukukçu

a/ Kaynak: Meslekî hususlar, No. 1.

b/ Gazetecilerle sanatkârların mevkiî bu tabloya dahil edilmemiştir. Çünkü kendilerine verilen önem diğerlerine nisbetle çok daha düşüktür.

Derecelendirilmiş olan meslek grupları listesi devlet memurunun Türk cemiyet hayatında haiz olduğu ehemmiyeti tebarrüz etmektedir. Gerçekten de sıralanan meslek nevelerinden beş tanesini idarî olarak tavsif etmek mümkündür: vali, general, hâkim, diplomat ve umum müdür. Mühendisi de belki devlet idaresine mensup bir şahıs olarak saymak gerekir. Çünkü Türkiye'nin yetişmiş mühendislerinin çoğu devlet hizmetinde bulunmaktadır. İhtimal kendilerinden sadece teknik eksper sıfatı ile değil belki çok defa idareci olarak da istifade edilmektedir.

Mühendislerin sahip oldukları yüksek prestij derecesinin nisbî önemi biraz daha tefsire muhtaçtır. Bu, herşeyden evvel milletin iktisadî kalkınmaya karşı artan ölçüde izhar etmiş olduğu alâkanın bir neticesidir. Türkiye’de ticarî faaliyet tarihî seyir boyunca istihfafla karşılanmıştır; bu sebeple endüstrinin inkişafı devlet elile gerçekleştirilmiştir. Mühendislik ilminin her alanında binlerce genç memleketin içinde ve yabancı diyarlarda olmak üzere hükümet hesabına tahsil görmüş ve görmektedir. Mevcut delillere bakılırsa, diğer sanayileşmiş cemiyetlerin aksine olarak, Türkiye’nin modern ekonomik hayatını karakterize eden hususiyet müteahhit veya iş adamından ziyade bu mühendislerdir.

Devlete karşı hizmet ve sadakate atfedilen önem Türk cemiyetinde dünyanın pek az memleketinde eşine rastlanacak derecede üstün sosyal bir değerdir. Devlete karşı izhar edilen bu hizmet anlayışı muhtelif meslekî meşgalelerle birleştirilince, elde edilen neticenin inikâsı tablo 12 de görülmektedir.

TABLO 12

MİLLETE EN YÜKSEK İSTİFADEYİ SAĞLAYAN
MESLEKÎ FAALİYET a/

Meslekî faaliyetler	Yetişen idareciler
Siyasî bir mevkiin işgali suretile	33%
Devlet hizmetinde bulunmakla	7
Serbest bir meslek ifa etmekle	11
İş adamı olmak suretiyle	26
Orduda hizmet etmekle	7
Kararsız veya hepsini bir tutanlar	15
Mecmu nisbet	100%
Ankete katılanlar	(362)

a/ Kaynak: Devlet, No. 3.

Bu tablonun tefsiri bazı güçlükler arz etmektedir. İdareciler arasında umumiyetle yukarıda sıralanmış meslekî faaliyetlerden bir kısmının eşit ölçüde faydalı sayılması gerektiği tarzında bir duygu hâkimdir. “Kararsız” mealindeki cevapların yüksek nisbeti buna işaret etmektedir. Bundan başka tabloda ilk bakışta iki unsur daha dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi cemiyete faydalılık bakımından iktisadî işlerin hemen devlet işlerinin arkasından gelmesidir. İkincisi siyasî faaliyetlerin üstün derecede değerlendirilmesidir. Büyük Millet Meclisi için yapılan genel seçimler idarecilerin bu temayülünde müessir olmuştur. Eğer bu anket hemen genel seçimleri takip eden günlerde yapılmamış olsaydı, milletvekilliğinin bu derece yüksek bir hizmet olarak vasıflandırılacağı şüpheli idi.

Emniyetle maaş mefhumlarının karşılaşması :

Türk cemiyetine mensup gençlerin sık sık bahsettikleri bir mesele geçinme masrafının yüksekliğidir. Kalabalık aile tipinin muhafaza edilmesine âmil olan bir saik de müstakil ev tutmak hususunda karşılaşılan güçlüklerdir. Bir erkek, anne ve babasının yaşamış olduğu yerden gayri bir mahalde yaşamak mecburiyetinde ise ailesini geçindirebilme mülâhazası ile evlenme tasavvurlarını ancak meslekî faaliyetine intisabından beş, on sene sonra gerçekleştirebilir. Bu husus yüksek bir maaşı arzulamaya müessir olan şartlardan yalnız birine işaret etmektedir.

Bununla beraber, Türkiye’de devlet hizmetini tercih ettiren diğer sebepler dikkatden uzak tutulmamalıdır. Türk devletinin tarihî tecrübeleri, bilhassa askerî ve hükmeden kudret olarak oynamış olduğu uzun vadeli rolü gözönünde bulundurulunca, devlete karşı sadakat ve devlet hizmetindeki istikrara karşı bir tercihin gelişmiş olduğu kanaatine ulaşmak tabiidir. Bu tercih sebeplerinin, cemiyet teşkilâtında cezri bir değişiklik olmadığı müddetçe, nesilden nesile intikal etmesi tabiidir. Üstelik muayyen bir derecede spekülasyon gerektiren malî ve ticarî mesleklerin haiz oldukları düşük prestij sebebiyle sabit bir gelir teşkil eden maaşın yarattığı emniyet duygusunun yüksek değerinde bir cazibe kuvveti olması hiçte hayret uyandırmamalıdır.

Tablo 13 emniyet ve istikrarın temini şartı ile mütevazı bir maaşı tercih edenlerin, dolgun bir maaşı arzu edenlere nis-

betle iki misli olduğunu göstermektedir. Hele hayat boyunca kendilerine münasip bir mevki sağlandığı takdirde, *dört misli idareci diğer bütün ihtimallere rağmen*, düşük bir maaşı tercih etmektedir. Bu neticeyi bir nebze ankete cevap verenlerin hüviyetleri ile izah edebiliriz. Meslekî alâkaları, bir meslekte ne gibi vasıfların aranması gerektiği hususundaki kanaatlerini yoğurmuş olabilir. Bununla beraber, elde edilen diğer bilgiler de bunu bütün Türk cemiyetine has, müstakar bir kıymet tercihi olduğunu göstermektedir.

TABLO 13

TERCİH EDİLEN İŞ NEVİ —EMNİYET—MAAŞ A/

Tercih	Yetişen idareciler
Azamî emniyet; düşük maaş	76%
Mutedil emniyet; mutedil maaş	14
Az emniyet; yüksek maaş	7
Kararsız	3
Mecmu nisbet	100%
Ankete katılanlar	(362]

a/ Kaynak: Meslekî hususlar, No. 2.

İş bulma ve nüfuz :

Maalesef bu önemli probleme ancak sathî bir şekilde temas etmek mümkündür. Bu mühim konu daha etraflı bir şekilde ele alınmak gerekirdi. İktisadî münasebetlerin cezrî bir şekilde değiştiği bir cemiyette işe alma ve personel bakımından güdülen siyaset meselelerini tahlile tâbi tutmak hayli güçtür. Böyle bir cemiyette bir yandan yabancı fikirler sırf değişik ve daha müessir teşkilâtlarla ilgili oldukları için üstün addedilirler, diğer yandan ise çok defa anânevî usuller ifa etmekte oldukları görevler lâykiyle takdir olunmaksızın itibardan düşürülürler. Muhtelif cemiyetlerde tatbik edilen işe alma usulleri değişik faktörler hesaba katabilirler; fakat bunların hepsinin ardında aynı mantık saklıdır.

İşe alınmada kolaylık bahsinde Genç idarecilerimizin fikirlerine ait bilgilere şahit bulunuyoruz. Tablo 14 de bu idarecilerin tahmin ve görüşleri tasnif edilmiş bir şekilde takdim olunmuştur. Bir iş bulmağı kolay sananlarla bunu güç sayanların sayısı hemen hemen birdir. Bu neticenin izahını burslu öğrenci olup, mezun olur olmaz tayin edilecek olan Müstakbel idarecilerle başka suretle geçinen öğrenciler arasındaki farkta bulmak kabildir. Müstakbel idarecilerden hemen hemen üçte ikisine yakını diğer sahalara nisbetle devlet hizmetinde daha kolaylıkla bir istihdam imkânının bulunacağına kanidir.

TABLO 14

İŞ BULMA HUSUSUNDAKİ KOLAYLIKLAR a/

Tahminler	Müstakbel idareciler
Son derece kolaylıkla	12%
Oldukça kolaylıkla	33
Diğer sahalarda olduğu kadar kolaylıkla	19
Kolaylık görmeden	31
Son derece güçlkle	5
Mecmu nisbet	100%
Ankete katılanlar	(220)

a/ Kaynak: Meslekî hususlar, No. 4.

Eskiden bir ferdin herhangi bir iş için kabiliyetli olup olmadığını tayin edecek olan kıstas, Türk cemiyetinin anânesine uygun olarak, mensup olduğu aile tipi ile ölçülüyordu. Bunun son zamanlara kadar makul ve güvenilir bir kıstas olduğu anlaşılmıştır. Bir şahsın değer ve karakteri ailesinin sosyal mevkiinin bir makesi sayılıyordu. Başka bir deyimle, fert değil, aile en mühim sosyal ünite sayıldığına göre ailenin fertleri, bu aileden beklenen sosyal ve meslekî başarı ile hemahenk olarak yetiştiriliyordu. Tahsil veya meslekî gayretlerinde muvaffak olmıyan bir erkek çocuğu, bir bakıma göre, ailesinin de başarısız olduğunu teyit etmiş oluyordu.

Bu durumun diğer veçhesi de dikkate değer. Aileler evlâtlarına kendileri iş bulurlardı; böylece umumiyetle akrabalarından birisi genç delikanlıya uygun ve tatmin edici bir meslek veya mevki sağlıyordu. “Kalın enseli dayısı olanın sırtı pektir” tarzındaki Türk atasözü, akrabaların sağlamakta olduğu yardımı belirten halk tekerlemelerinden yalnız bir tanesidir.

Türk âmme hayatı gittikçe artan ölçüde teknolojinin tesirlerine tâbi olmağa başladıkça, ailenin önemi azalmıştır. Bundan başka geniş çaplı bir devlet bursu sistemi yardımı ile istidatlar keşfetmek hususunda girilen gayretler akrabaların önemini asgarî hadde indirmeğe yaramıştır. Bununla beraber, “yakınları ile ilgilenmek” âdeti mazide olduğu kadar hürmetle karşılanmamakla beraber, bugün elân hüküm sürmektedir.

“Bilmiyorum” tarzındaki cevapların nüfuzlu bir ahababın mevcudiyetini itiraf hususunda duyulan çekingenliği ifade ettiğini farzederek, Tablo 15 Genç idarecilerden %40 ının arzu edilen bir mevkiye geçmek hususunda nüfuz sahibi dostlara başvurma imkânına sahip oldukları gerçeğini ifade etmektedir. Müstakbel idareciler o nisbetde talihli sayılmazlar, onlardan ancak %30 u kadar bu çeşit ahabaplara sahip olduklarını belirtiyorlar. Aradaki fark ikinci grubun daha çok kabiliyet elemeyi esas tutan bir seçme tarzına tâbi tutulduğu vakıası ile izah olunabilir. Bununla beraber, nüfuz sahibi hâmi pek âlâ idarecinin ailesine mensup olmayan bir kimse olabilir. Belki de bugünkü temayül o istikamete doğru gitmektedir.

TABLO 15

ARZU EDİLEN BİR MEVKİYİ SAĞLAMAK
İÇİN NÜFUZ İSTİHSALİ a/

Hâmisi var mı?	Genç İdareciler	Müstakbel
Hayır	61%	71%
Evet	16	9
Belki ilerde	12	17
Bilmiyorum	11	3
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Meslekî hususlar, No. 6.

İşten duyulan memnuniyet:

İnsanın meşgalesinden sağladığı mânevî haz karışık sosyal ve psikolojik bir tepkidir. İnsanı, meslekî hayatına doğru yönelten birçok faktörler mevcuttur. Bundan başka tatmin olunmanın dereceleri vardır ve bir kimse, şart ve duruma göre, zaman zaman değer ölçülerini değiştirebilir.

İnsanın yapmış olduğu işten mutmain olup olmadığını ölçen bir usul şöyle bir soru sormaktır: eğer yeniden başlamak imkânına sahip olsanız, halen girişmiş olduğunuz iş nevinin tekrar seçer miydiniz? Şüphesiz ki, bu usul herhangi bir iş nevinin imkân veya üstünlük derecelerini inceleyen tarza nisbetle, çok daha umumî bir meslek değerlendirme şeklidir. Bu tarz ince teferruatlı araştırmalar yapılırken, ihmal edilebilecek birçok unsurların telifine imkân vermektedir. Böylece bir mevkiin sosyal mânada kabule şayan olması, daha çok geniş bir takdir hakkının kullanılmasına bağlanmaktadır.

İdarecilerin işlerinden duydukları memnuniyet derecesi ile ilgili davranışlarına ait önemli bir mukayese 16 sayılı tabloda gösterilmiştir. Beş ilâ onbeş yıllık tecrübeye sahip olan Genç idareciler, ellerine yeniden bir fırsat geçtiği takdirde, ancak bire karşı iki nisbetinde yeniden devlet hizmetine intisap etmeği düşündüklerini söylüyorlar. Buna karşılık devlet hizmetine girmeği tasarlıyanlar aslî intihablarını tekrarlamak hususunda tam aksi durumu temsil ediyorlar.

TABLO 16

MEVCUT İŞTEN DUYULAN MEMNUNİYET a/

Aynı mesleği yeniden seçerdim	Genç İdareciler	Müstakbel
Evet	37%	63%
Hayır	63	37
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Meslekî hususlar, No. 5.

Bu durum insanı meraka düşürüyor. Acaba devlete hizmet edenler bu işin ümit ettikleri derecede verimli olmadığı kanaatine mi vardılar? Genç idareciler arasında memnun olunanların yüksek nisbetini kısmen Âmme İdaresi Enstitüsünün talebe alma usulüyle izah edebiliriz. Bundan başka şurasını da unutmamalıyız ki, devlet hizmetine girmeğe hazırlanan kimse-lerden üçte biri bu mesleğe karşı müsbet bir tavır beslememektedir. Buna sebep acaba yüksek tahsillerini ikmal edebilmeleri için hükümetten malî bir destek aramak mecburiyetinde olmaları mıdır? Bu konuyu kesin bir hükme bağlayacak durumda değiliz.

TABLO 17

TERCİH EDİLEN MESLEKLER a/

Meslekler	Genç İdareciler	Müstakbel
Mühendislik	10	33
Serbest meslek	18	19
İş hayatı	2	9
Öğretim	3	4
Devlet hizmeti	10	9
Mecmu tercihler	43	74

a/ Kaynak: Meslekî hususlar, No: 5,

Tablo 17 de gösterilen diğer meslekleri gözden geçiretiğimiz zaman, idareciler arasında mevcut had derecedeki memnuniyetsizliğin muhtemel sebepleri hakkında bir fikir sahibi olmak kabildir. Tercih edilecek şıklarının başında mühendislik ve serbest meslekler gelmektedir. Muhtemel olarak mühendislerin almış olduğu maaş ve bu faaliyetin sağlamış olduğu prestij dolu mevki, taşıdığı cazibenin bellibaşlı unsurudur. Serbest meslekler iş hayatı istikametine doğru yönelen dilekler devlet hizmetine nisbetle bu alanda mevcut hareket serbestisinin

tercih edilmiş olmasını aksettirmektedir. Fakat devlet hizmetine karşı duyulan muhalefet veya beslenen memnuniyetsizlik kesin bir mahiyet taşımamaktadır. Bazı idareciler görmüş oldukları işi yeniden benimsememek istediklerini ifade ettikleri halde, değişik bir mesleğe karşı mütemayil olmadıklarını da söylemektedirler. Tablonun gösterdiği gibi bazı idareciler sadece hükümet mekanizmasının dahilinde başka çeşit bir idarî iş nevini tercih etmektedirler.

IV. AİLE HAKKINDA BESLENİLEN PLAN VE TASAVVURLAR

İnsanlar nadir olarak sırf iktisadî arzularla hareket ederler. Daha çok mensup oldukları muayyen sosyal grubun tam, değerli bir üyesi olarak kabul edilme arzusu ile mülhem olurlar. Bu daha esaslı saik çok kere “vasıtalı” iktisadî faaliyetlerde ifadesini bulur. Fertler gerçi idareci sıfatı ile iş görebilirler, fakat ilk başta idareci olmak üzere çalıştıkları nadir görülen hallerdendir.

Hemen her modern cemiyetde olduğu gibi Türk cemiyetinde de evlilik ve bunun tabii neticeleri, gençlerden çoğunun ön plânda gelen gayesidir. Tetkik konumuzu teşkil eden aşağıdaki paragrafta, yetişen idarecilerin kendi aileleri hakkında besledikleri ideal ve ümitlerini açıklamaya çalışacağız. Evliliğin hangi yaşta cereyan etmesi gerektiği, ailenin uygun cesameti, eşlerinde bulunmasını umdukları sosyal vasıflardan bazıları ve kadının dışarıda çalışmasının doğru olup olmadığı meseleleri sıra ile incelenecektir.

Evlilik ve çocuklar :

İş hayatı insanın tabii arzuları için bir takım tahditler yüklemektedir. Devlet hizmetinde bulunan bir genç, evlenmesi ve ailesini sosyal seviyeye uygun bir şekilde geçindirebilmesi için oldukça kabarık bir miktar paraya muhtaçtır. Bundan dolayı evlenme tasavvurunun gerçekleştirilme zamanı ve çocuklarının sayısı ilgili şahsın mesleğine karşı duyduğu memnuniyet derecesine de müessir olmaktadır.

Anketimize cevap veren Genç ve Müstakbel idarecilere göre evlenmek için en uygun çağ 25—29 yaş arasındadır. Henüz

tahsillerini yapmakta olanların, Genç idarecilere göre daha erken bir yaşta evlenme arzusunda oldukları bariz bir temayül şeklinde görülmektedir.

Tablo 18 idarecilerin bir aile ve yuva mesuliyetini yüklenmek ve yeter derecede bir gelire sahip olmak için beş ilâ sekiz senelik bir hizmet süresine ihtiyaç duyduklarını telkin etmektedir.

TABLO 18
EVLENME İÇİN TERCİH EDİLEN YAŞ a/

Tercih edilen yaş	Genç İdareciler	Müstakbel
18-24	17%	28%
25-29	68	69
30 ve daha sonrası	15	11
Mecmu nisbet	100	100
Ankete katılanlar	(88)	(244)

a/ Kaynak: Evlenme, No. 2.

b/ Yalnız erkekler hesaba katılmıştır.

Mesele sadece kadını “alışmış olduğu şekilde” yaşatmaktan ibaret değildir. Hemen her zaman yetiştirilecek çocukların durumu da hesaba katılmalıdır. Daha önce de işaret edildiği üzere Müstakbel idarecilerin mensup olduğu aileler umumiyetle altıdan fazla üyeden müteşekkildir (tabii bu aileler yeni kurulmuş olmayıp olgun sayılabilirler).

Çocuklar aile hayatında beklenen bir unsurdur. Yetişmekte olan idareciler tarafından arzulanan çocuk sayısı 19 sayılı tabloda gösterilmiştir. Genç ve Müstakbel idareciler grublarını, arzulanan çocuk sayısı bakımından birleştirdiğimiz takdirde, vasat “hiç” ilâ 6 çocuk arasında tehalüf etmektedir. İdeale yakın olan en sık rastlanan sayı üçtür, fakat daha az çocuk sahibi olmak isteyen idarecilerin sayısı daha yüksektir; bu sebeple idareci grubu için ortalama (mean) sayı 2.6, yani on aile başına 26 çocuktur.

TABLO 19
ARZU EDİLEN ÇOCUK SAYISI

Çocuk sayısı	Genç İdareci	Müstakbel
Hiç	1 %	5 %
1	1	3
2	44	35
3	45	41
4	6	9
5	2	5
6	1	2
Mecmu nisbet	100 %	100 %
Ankete katılanlar	(89)	(258)

a/ Kaynak: Evlenme, No.

Kültür ve anâneye uygun olarak çocukta tercih edilen cins erkektir. Diğer iki çocuk arzu ediliyorsa, bu takdirde çok defa birinin erkek, diğerinin kız olması istenmektedir. Bununla beraber bazan iki çocuğun da erkek olması dilenmektedir. Üç çocuk istenildiği takdirde, arzular ikisinin oğlan, birinin kız olmasına doğru yönelmektedir. İzhar edilen bu dileklerin ne dereceye kadar Türk kadınına hesaba katmaksızın yalnız Türk erkeğinin dileklerini ifade ettiği kolayca kestirilemez. Bununla beraber kültürel ideallerin tesisinde erkeklerin görüşü Türkiye'de modern Avrupa veya Birleşik Amerika'ya nisbetle daha derin bir mâna taşımaktadır. Diğer bir ifade ile bu görüşler, bunların muhtemel olarak bütün cemiyete izafe edilebileceğine delâlet etmektedir.

Gerçi rakkamları lüzumundan fazla mânalandırmak doğru ve caiz değildir. Buna rağmen böyle bir teşebbüsün bazı yorumlara yol açması da tabiidir. Müstakbel idarecilerin ortalama aile büyüklüğünü idarecilerin aileleri için bir norm olarak alırsak, aile unsurlarını şu şekilde terkîp edebiliriz

6.6	Ortalama aile büyüklüğü
-2.6	Arzu edilen ortalama çocuk sayısı
<u>4.0</u>	Diğer aile fertleri

Bunlar: 2.0=bir anne bir baba ve 2.0=Büyükbaba ve anne veya akrabalarından terek-küp edebilir.

Bu hesap tarzı tabii farazidir. Çünkü her ailenin sadece dilediği sayıda çocuk sahibi olması varid olmayacağı gibi her zaman müşterek bir ikamete razı olan büyükbaba ve annelerin bulunmaması da mümkündür. Bununla beraber bu modelin okuyuculara mücerret rakamların ne dereceye kadar sosyal gerçekleri de ifade ettiklerini ve Türk idareciler ailelerinin akraba ve bazan hizmetçilerden terek-küp ettiğini hatırlatacağını umarız.

Kadının sosyal menşei :

Hayat arkadaşı olarak bir kadında bulunması istenilen birçok meziyetlerin sıralanabileceğine şüphe yoktur. Eskiden delikanlı evlenme çağına geldiğine hükmettiği zaman, aradığı bu vasıfları annesine verdiği talimatta sıralardı; bu âdet bugün de oldukça yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Aranılan bu kalitelerin çoğu etüdümüzün alâka sahası dışında kalmaktadır. Burada yalnız sosyal seviyesi ve tahsil gibi iki âmili gözden geçireceğiz.

Yetişen idareci, karısının da kendi sosyal seviyesinde olmasına ne dereceye kadar önem verir? Genç idareciler bu meseleyi çok ehemmiyetle karşılamaktadırlar; %50 si bunun “çok önemli” olduğunu söylemektedir. Müstakbel idareciler bu meselenin önemine bu derece kani görünmüyorlar, onlar bu noktayı ancak “oldukça mühim” saymağa temayül gösteriyorlar. Belki de günlük iş âleminde tecrübe kazanmış olan erkekler bir kadının erkeğin meslekî başarısı sahasında ne kadar önemli bir rol oynadığını daha iyi takdir etmektedirler. Müstakbel idarecilerin bu âmili lâyıkiyle idrak edemedikleri de ihtimal dahilindedir. Diğer taraftan Müstakbel idareciler daha geniş sosyal tabakaları temsil etmektedir ve bu sebeple onlar belki de kendi kız kardeşlerinden daha aydın ve değişik bir sosyal tabakaya mensup kızlarla evlenmek dileğindedirler.

TABLO 20
KADININ KOÇANIN SOSYAL TABAKADAN OLUŞU a/

Önem derecesi	Genç	Müstakbel
	İdareci	
Çok	50%	37%
Oldukça	31	41
Biraz	9	12
Az	8	7
Hiç	2	3
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Evlenme, No. 9.

Münevver olma tahsil ile sıkı sıkıya ilgili görünmektedir. Yüksek bir sosyal tabakaya mensup aileden gelen genç kızın iyi bir tahsil görmüş olması çok muhtemeldir. Tahsil dereceleri zaviyesinden bakılınca, idarecilerin takriben %85 i eşlerinin orta eğitim veya daha yüksek bir tahsil görmüş olmasını arzu etmektedirler. Dört idareciden bir tanesini hafifçe artan bir nisbetde, yetişen idareciler üniversiteden mezun bir genç kızla evlenmek dileğindedirler. Halihazırda kâfi sayıda üniversite mezunu genç kızların bulunduğu şüphelidir; bu sebeple erkekler galiba kız enstitüsü veya lise mezunları ile iktifa zorunda kalacaklardır (bk. Tablo 21 e).

TABLO 21
EVLENECEK KADINDA ARANILAN TAHSİL
DERECESİ a/

Tahsil derecesi	Genç	Müstakbel
	İdareciler	
İlkokul	—%	2%
Orta	7	13
Lise b/	65	57
Üniversite	26	26
Kararsız	2	2
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Evlenme, No. 10.

b/ Ortadan sonraki müesseseler de dahil edilmiştir.

İdarecilerin işlerinde aradıkları tahsil durumu ile kendi annelerinin haiz oldukları tahsil derecesini kıyaslamak oldukça ilgi çekicidir. Herşeyden evvel şuna işaret etmek gerekir ki, idareci annelerinin yarısından fazlası evde tahsil görmüştür, oysa ki böyle bir eğitim usulü bugün şayanı kabul olmaktan uzaktır. Anneleri orta eğitim enstitü veya üniversite mezunu olmıyan erkekler bugün daha fazla tahsil görmüş, tercihan lise mezunu, eşlere sahip olma dileğindedirler. Anneleri daha yüksek bir tahsil görmüş ailelere mensup delikanlılar ise üniversite mezunu ile evlenmeği tercih etmektedirler.

Kocanın eğitim tarzı veya mensup olduğu mesleğin sosyal icapları, muhtemel olarak, annenin görmüş olduğu tahsilden daha müessir bir şekilde müstakbel hayat arkadaşında aranılan tahsil derecesini tayin etmektedir. Eğitimin umumiyetle Türk cemiyetinde Cumhuriyetin kuruluşundan beri daha yüksek bir itibar ve ehemmiyet kesbetmesi de idarecilerin daha yüksek taleplerde bulunmalarına sebep olmuştur.

TABLO 22

ANNELERİN TAHSİL DURUMU İLE KADINDA ARANILAN
TAHSİL DERECESİ ARASINDAKİ MÜNASEBET a/

Kadında arzu edilen tahsil derecesi	Annelerin tahsil derecesi ile ilgili olarak idarecilerin eşlerin- de aradıkları tahsil decesi		
	Ev	Temel	İleri
Ev	—%	—%	—%
Temel (ilkokul-orta)	19	9	—
Lise	61	64	45
Üniversite	20	27	55
Mecmu nisbet	100%	100%	100%
Ankete katılanlar	(186)	(139)	(22)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 13; Evlilik, No.

b/ “Ev” tahsili, “hiç” veya “hususî” şekilde; “temel” ilkolul ile ortaokul; “ileri” ise lise ve üniversite tahsili mânasına gelmektedir.

Erkeklerin tahsil durumu yükseldikçe daha geniş bir cemiyetin mevcudiyetinden haberdar olarak kendilerine karşı daha anlayışlı davranan eşler aramağa başladıkları görülmektedir. Başka bir deyimle, kendi ebeveynlerinden daha fazla tahsil görmüş, kendilerine denk kadınlar aramaktadırlar.

Evlü kadınlar ve çalışma :

Bir hayat arkadaşına kavuşmak arzusu buna karşılık kâfi derecede gelire sahip olmamak sıkıntısı, hemen hemen bütün cemiyetlerde, gençleri meşgul eden bir problemdir. Endüstrileşen cemiyetlerin çoğunda artan ölçüde genç kadının evlendikten sonra işine devam etmesi suretiyle bu çıkmazdan kurtulma yolu açıktır.

Her kadının esas itibariyle muayyen bir meşgalesi vardır. Ancak bu iş kendi ailesi veya başkası için kendi evinde veyahut dışarıda yapılıp yapılmadığına göre değişen bir sosyal mâna kazanır.

Çalışma mecburiyetinde olmamak Türk cemiyetine hâkim olan bir değer hükmü olmuştur. Bir ailenin durumu kısmen o aile üyelerinin geçimini temin maksadiyle çalışma faaliyetinden muafiyet derecesi ile ölçülüdür. Türk cemiyetinin prestij düşkününü ve müreffeh tabakasının devamlı ideallerinden biri kadınların günlük iş hayatından uzak kalmalarıdır. Bu tabaka mensupları için hizmetçi bulundurmak ev nizamının temel şartlarından biridir. Bir kadının, evinin dışında, bir başkasının istihdamı altında çalışmasına ancak en olağanüstü şartlar dahilinde tahammül edilmektedir.

TABLO 23

ZEVCELERİN ÇALIŞMASINA KARŞI OLAN DAVRANIŞ a/

Müsaade eder misiniz? sualine verilen cevap	Genç İdareci	Müstakbel
Hayır	24%	23%
Şartlı hayır	39	50
Evet	37	27
Mecmu nispet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Evlenme, No. 11.

Tablo 23 Genç ve Müstakbel idarecilerin zevcelerinin açlıklarına karşı takındıkları tavrı açıklamaktadır. Görüldüğü gibi, henüz hayata atılmamış olan erkekler arasında, kadının aile yuvasının dışında çalışmaması hususundaki kanaat çok kuvvetlidir. %73 ü bu görüşe katılmaktadır. Genç idareciler bu kıymet hükmüne aynı ölçüde katılmamaktadırlar; içlerinden üçte biri kadının evinin dışında çalışmasına taraftardır. Her iki grup bu meselenin tefsire mütehammil olduğuna ve olağanüstü şartlar altında kadının dışarıda çalışmasına cevaz gösterilebileceğine mütemayildirler. Nitekim Tablo 24 de “Evlilik olağanüstü bir şart mıdır?” sorusuna verilen cevaplardan bu mânayı çıkarmak mümkündür. Kadının çalışması keyfiyeti genç çifte beş sene önce evlenme imkânını bahşetmesi halinde de kendilerine sual sorularlardan %55 inden azı karılarını çalıştırmamak idealine sadık kalmağa kararlı görünüyorlar. Bu tabii kadının çalışmasına asla taraftar olmadıkları mânasına gelmez. Burada da biraz önce olduğu gibi Müstakbel idareciler, Genç idarecilere nisbetle geleneklere daha bağlı görünmektedir.

TABLO 24

BEŞ SENE ÖNCE EVLENMEYİ MÜMKÜN KILMAK ŞARTIYLA
KADININ ÇALIŞMASINA MÜSAADE a/

Müsaade eder misiniz? sualine verilen cevaplar	Genç	Müstakbel İdareciler
Hayır	48%	55%
Evet	46	34
Kararsız	6	11
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Evlenme, No. 10.

Anketimizden çıkan bir netice bütün iş nevelerinin kadın için makbul sayılmamasıdır. Kadınları her faaliyet sahasında erkeklerden ayırt eden temel davranış tarzı bu bakımdan bazı meşgalelere diğerlerinden farklı kıymet atfetmektedir. Buna göre kadınlar çalıştıkları takdirde hiç olmazsa kendilerini *yalnız*

kadın ve çocuklarla temas haline getiren meslekleri seçmelidirler. Kadınlar için münasip görülen çalışma sahası sıra ile öğretmenlik, terzilik ve serbest mesleklerdir (doktor veya hukukçu gibi). Çok defa verilen cevapların altında ilâve edilen notlarda sonuncu iki mesleğin ifadesinde yalnız kadınlarla çalışma şartı tasrih edilmiştir!

V. DEVLET İDARECİLERİNİN AİLE GELİRİ

Genç ve Müstakbel idarecilerin evlilik ve aile hayatı ile ilgili ümit ve temennilerini gözden geçirdik. Daha önce işaret ettiğimiz veçhile insanın arzularının tatmini çok defa malî imkânlara bağlı kalmaktadır. İdareciler ailelerinin iktisadî durumları hakkında burada bir tarihçe yapmak imkânsızdır. Bu sebeple halihazırda idarî vazifede bulunan kimselerin ailelerinin iktisadî durumlarına ait birkaç özelliğini belirtmekle yetineceğiz.

Bunun için önce Genç ve Müstakbel idarecilerin, babalarına kıyasla, ne gibi bir hayat standardına kavuşmağı beklediklerini kaydetmeğe değer. Bu hususa idarecilerin halihazırdaki malî gelirine temas ettiğimiz zaman tekrar avdet edeceğiz.

Gelir, yapılması zaruri masraflarla denkleştirilmek zorunda olduğuna göre, bu ikinci problemin mahiyetine ancak müstehlik birimlerin sayısını tesbit ettikten sonra nüfuz etmek mümkün olacaktır. Bundan sonra yaygın aile tiplerine has müşterek malî durumu gözden geçirip ailede kimlerin gelir sağladığını tesbit suretiyle bu bahse son vereceğiz.

Malî statü :

Malî statü bahsinde birtakım tahminlere başvurmak zorundayız. Bunlardan bazıları diğerlerine nisbetle daha sahih olacaktır. Bu tahminlerin sahihliğini ölçecek emin bir kıstasımız olmadığına göre aşırı tahminlerle, nakıs tahminler arasında bir muvazenenin kurulacağını umuyoruz.

Önce problemin nisbî tarafları ile meşgul olup, daha sonraları mutlak görünüşüne temas edeceğiz.

Çok defa insanın kendi gelirinden memnun olması önemli bir şahsın geliri ile kıyaslama neticesinde taayyün eder. Aynı

nesil veya yaş grubu mensupları ile sık sık mukayeselere girişildiği gibi, bu arada babanın malî durumu ile karşılaştırmalar da yapılmaktadır. Geniş aile tipi Türkiye'de şahsî ve sosyal memnuniyetin mihrakı sayılabileceğine göre, erkek evlâdının malî durumu iki nesil için büyük bir önem ve mâna taşımaktadır.

İdareci oğulun gelir bakımından baba ile olan mukayeseli durumu tablo 25 de gösterilmiştir. Genç ve Müstakbel idarecilerin %80 inden fazlasının malî durumlarını babalarına nisbetle daha yüksek bir seviyeye çıkarma ümidinde oldukları kayda değer. Ancak on idareciden bir tanesi—o da tam olarak değil— babasına nisbetle daha düşük bir hayat standardı ile yetinme zorunda kalacağını sanmaktadır.

TABLO 25

İDARECİLERİN BABALARINA NİSBETLE ULAŞMAYI
UMDUKLARI HAYAT STANDARDI a/

Mukayese	Geuç İdareci	Müstakbel
Daha iyi	85%	30%
Aynı	—	11
Daha kötü	9	7
Kararsız	6	2
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 11.

Bu müşahedeyi tamamlayabilmek için idarecilerin babalarına ait gelir örneğinin ne olduğu meselesini tesbit etmemiz gerekiyor. Mevcut malzeme ile bu soruya doğrudan doğruya bir cevap vermemize imkân yoktur. Bununla beraber tablo 26 da buna dair vasıtalı ve tahminî bir bilgi verilmeğe çalışılmıştır. Bu bilgi Müstakbel idarecilerin mensup oldukları ailelerin gelir tahmininden ibarettir. Bu tahmine bir ailede çalışan bütün fertlerin geliri dahil edilmiştir; hiç şüphesiz bu babaların gelir örneğini doğrudan doğruya belirtmemektedir.

TABLO 26

MÜSTAKBEL İDARECİLERİN AİLELERİNE AİT
AYLIK GELİR TAHMİNİ a/

Tahmini aylık gelir	Müstakbel idareciler
200 TL.den az	19%
200-300 TL.	26
300-400 TL.	16
400-450 TL.	17
550-750 TL.	10
750-100 TL.	5
1000 veya fazlası	4
Bilgi verilmeyen	3
Mecmuu nisbet	100%
Ankete katılanlar	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 3.

Burada vasatî gelirin 300-400 TL. grubuna isabet ettiği açıkça görülmektedir. Aylık geliri 300 TL.den az olan aileler umumiyetle yaptıkları işin karşılığını ancak kısmen para olarak alan çiftçiler veya muayyen bazı ayak hizmetleri yapan meslek sahipleri yahutta babaları emekliye ayrılmış veya ölmüş bulunan ailelerdir. Diğer uçta, yani babanın vali veya milletvekili bulunduğu ailelerde aylık gelirin 1000 TL.ni aşması muhtemeldir.

Bundan başka bazı doktor, avukat veya mühendisler de bu civarda bir gelire sahip bulunuyorlar.

Babanın da devlet hizmetinde bulunduğu aileler belki daha mânalı bir manzara arz etmektedirler. Bunlara ekseriyetle Müstakbel idarecilerin babaları arasında tesadüf edilmektedir. Kendilerine “kıdemli” idareciler diyeceğiz (ancak kıstasımız hizmet süresi değil sadece yaştır). Bunları Genç idarecilerle kıyaslıyacağız. Kıdemli idareciler grubunun vasat yaşı muhemen elli civarındadır. Böylece onlarla Genç idarecilerin vasatî yaşı arasında onaltı senelik bir fark husule gelmektedir.

Tablo 27 Genç idareciler için en sık rastlanan ortalama aylığın 400-750 TL.sı arasında olduğunu göstermektedir. Kıdemliler ise iki gelir grubuna ayrılmaktadır —bu gruptan

biri 300 TL., diğeri 550 TL. etrafında toplanmaktadır. Bununla beraber Gençlerle kıdamli idareciler grubunun her ikisi de 500-550 TL. civarında bulunan aynı vasat aylık gelire sahiptirler.

Kıdemli idareciler arasındaki gelirin dağılışı aşağı kademelerde bulunan devlet idarecilerinin çocuklarının yüksek tahsil yapmalarını, tahsil şartlarından faydalanarak devlet hizmetine daha yüksek bir derece ile intisap etmelerini ve böylece tahsil engellerinden nisbeten muaf kalmalarına dair bir arzu beslediklerine işaret etmektedir (halihazırda yürürlükte olan maaş dereceleri ve emeklilik şartları için arkadaki ek cedvele bakınız).

TABLO 27

İDARECİ AİLELERİNİN AYLIK GELİR TAHMİNİ a/

Ortalama aylık gelir	Kıdemli İdareci	Genç
200 TL. sından az	3%	1%
200-300 TL.	25	17
400-550 TL.	23	26
550-750 TL.	18	24
750-1000 TL.	10	6
1000 veya fazlası	2	7
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(126)	(86)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 8.

b/ "Kıdemli" tâbirinden Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültesi talebelerinin babaları maksuddur.

Gelir bilhassa endüstrileşmiş cemiyetlerde çok defa sosyal statüyü tarif için sık sık başvuru makbul bir endekstir. Ancak her aile hayat tarzını aynı zamanda geçindirmek zorunda olduğu üyelerin sayısına göre ayarlanmaktadır.

Müstehlik birimin büyüklüğü :

Burada yine bir meselenin kesin ve izafî görünüşü ile meşgul olacağız — ailelerin mutlak büyüklüğü ve bu cesametın gelirle olan münasebeti.

Kıdemli ailelerin ortalama büyüklüğü beş kişidir. Bu ölçü gençler arasında 4.3 tür. Her iki grupta en sık rastlanan büyüklük tipi dört kişiden ibarettir. Tahmin edileceği veçhile en sık rastlanılan dört aile tipi kıdemli ve gençlerde başka şekilde tezahür etmektedir. Kıdemlilerde aile nüfusunun sayısı 4-7, gençlerde ise 2-5 arasında değişmektedir.

Bu farkı meydana getiren hiç değilse iki âmil vardır. Biri yaş âmilidir. Gençler grubu arasında ya daha fazla doğum vuku bulmakta yahut da onlar kıdemlilerin yaşına yaklaştıkları vakit kendileri ile oturmak isteyen yaşlı akrabaların sayısı artmaktadır. Bu temayül iktisadî, tıbbî veya kolaylık sebepleri dolayısıyla aile büyüklüğünü sınırlama bakımından plânlı çocuk yapma fikrini kuvvetlendirmektedir.

TABLO 28

KIDEMLİ VE GENÇ İDARECİLERİN AİLE BÜYÜKLÜĞÜ a/

Üye sayısı	Kıdemli İdareciler	Genç
1	—%	4%
2	1	12
3	13	15
4	26	31
5	19	23
6	17	5
7	15	5
8	6	2
9	3	1
10	—	2
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(126)	(86)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 9.

Ailenin büyüklüğü ve geliri arasında bazı münasebetlerin bulunması ihtimal dahilinde görünmektedir. Bu bakımdan ya aile fertlerinin sayısı mahdut gelir sebebiyle hudutludur yahut da daha kalabalık bir ailenin fertleri arasında çalışanların sayısı yüksektir, o zaman tabiatıyla aile geliri o nisbette artar. Tablo 29 ailenin büyüklüğü ile geliri arasında mânalı bir münasebetin olmadığını belirtmektedir. Bütün aile tiplerine has olarak en sık rastlanılan ortalama gelir 300-500 TL. civarındadır. Bununla beraber küçük cesametli bir ailenin geliri daha ziyade düşük, kalabalık bir ailenin geliri ise yüksek olmak icabeder.

TABLO 29

AİLE BÜYÜKLÜĞÜ İLE İDARECİLERİN GELİRİ
ARASINDA MUKAYESE a/

Aylık gelir	Aile büyüklüğü		
	Ufak (1-3)	Orta (4-5)	Geniş (6 veya fazla)
Düşük (300 TL. veya daha az)	34%	21%	21%
Orta (300-500) TL.	38	47	40
Yüksek (550 TL. veya fazla)	28	32	39
Mecmu nisbet	100%	100%	100%
Ankete katılanlar	(47)	(103)	(62)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 8, 9.

Bu vaktıyı belki de iki tip aile şeklini kabul etmek suretiyle izah etmek daha kolaydır. Sözü geçen aileleri “gelenekçi” ve “intikal edici” olarak vasıflandırmak mümkündür. “Gelenekçi” aile tipi, çocuk ve gelir meselesini mevcut şartların telkin ettiği tarzda kabule mütemayildir. “Intikal edici” aile tipi ise, gerek şahsî hoşnutluğu sağlama, gerekse mesuliyetleri yüklenme bakımından daha çok plânlaşmaya taraftardır. Büyüklük ve gelir arasında yüksek bir nisbetin teessüsü, (küçük aileler de gelirin düşük veya geniş ailelerde yüksek olması halleri gibi), “intikal edici” aile tipinin hâkim olduğuna delâlet edebilir. Bu mânayı ifade eden bir kuramın bulunmayışı Türkiye’de henüz gelenekçi aile tipinin çoğunluğu teşkil ettiğine bir işarettir. Bu

mülâhazaları kaydettikten sonra şimdi aile gelirinin kimin tarafından sağlandığı meselesini ele alalım.

Gelir sağlıyanlar :

Bu meseleyi iki kısımda mütalea etmekte fayda vardır. Bunlardan birincisini aileden kaç kişinin dışarıda çalışmakta olduğu ikincisi ise bu çalışanların kimlerden ibaret bulunduğu hususları teşkil eder.

TABLO 30

AİLEDE KAÇ KİŞİ ÇALIŞIR a/

İş görenlerin sayısı	Kıdemli	Genç
	İdareci	
1	53%	55%
2	40	37
3	5	7
4	2	1
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(129)	(92)

a/ Kaynak: Genel sualler, No. 10.

Her iki idareci grubu eşit nisbette 1, 2, 3, 4 veya daha fazla çalışan aile efradına sahiptir. Ailelerden yarısından biraz fazlasında çalışan üye tek kişiye inhisar etmektedir. Bununla beraber bir aile ferdinin ayrıca emekli maaşı aldığı haller de vardır. Takriben beş aileden ikisinde, çalışanların sayısı ikiye çıkmaktadır.

Tablo 31 ailede çalışanların kimler olduğunu göstermektedir. Bu tabloyu gözden geçirince ailede iki kişinin çalışması halinde, bunun baba ve oğul olduğu göze çarpmaktadır. Yaşlılara nisbetle Genç idareciler arasında, çalışan bir eş (anne)'c rastlamak olağan bir haldir.

TABLO 31

ÇALIŞAN AİLE FERTLERİ a/

Aile fertleri	Kıdemli İdareci	Genç
Yalnız baba	50%	43%
ve oğul	20	13
ve kız	8	1
ve anne	6	13
ve diğerleri	5	7
Yalnız oğul	4	13
ve diğerleri	3	5
Başkaları	6	5
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(139)	(72)

a /Kaynak: Genel sualler, No. 11.

Bundan başka Genç idareciler arasında “ailenin rızkını sağlayan” tek fert olarak erkek evlâda daha yüksek bir nisbetde rastlıyoruz.

Hülâsa olarak denilebilir ki, incelediğimiz ailelerin hemen yarısında bir kişi çalışmaktadır ve bu çalışan kimse ekseriya ya baba veya oğuldur. Diğer yarısında bir kişiden fazlası çalışmaktadır; ancak bu takdirde de yine bu çalışanlar baba ve oğuldur.

VI. DEVLETİN ROLÜ HAKKINDA MÜLÂHAZALAR

Devlet bir bakıma, işveren durumundadır. İşveren sıfatıyla devletin hareketleri ve hareketlerine tesir eden şartlar çok defa milletin bütünlüğünden ziyade doğrudan doğruya kendisine hizmet edenler üzerinde müessir olmaktadır. Bu itibarla Genç ve Müstakbel idarecilerin kendilerine “İşveren”in tasarruflarını nasıl değerlendirdiklerini öğrenmekte fayda vardır.

Bu araştırmanın başında devletin halkın ihtiyaçlarını kavramak ve karşılamak bakımından giriştiği tasavvurlarının

değerlendirilmesi gelir. Bundan sonra siyasî bir teşkilât ve düzende istikrar ve değişme meselesini ele alma dileğini taşıyoruz. Son yıllarda milletin dikkatini üzerinde toplamış olan iktisadî kalkınma hiç şüphesiz idarecilerin de zihnini işgal etmektedir. Biz onların bu husustaki mülâhazalarından iki tancsini inceliyeceğiz ve araştırmamızı milletlerarası faaliyetlerin önemi hakkındaki mütalealarla idarecilerin devlete karşı takındıkları davranışların tahlili ile tamamlayacağız.

Millî refah :

Herhangi bir devletin halkına mevcut hükûmeti ile olan münasebeti her zaman çok önemlidir. Bilhassa ilgili millet birçok mühim sosyal ve ekonomik değişiklikler geçiriyorsa. Hükûmetin halkın duyduğu ihtiyaçları ne dereceye kadar karşılamakta olduğu ve hükûmet mekanizması içinde işbaşında bulunan kimselerin vatandaşlarla ne nisbette temas halinde buldukları bizi en çok ilgilendiren meselelerdir.

İhtiyaçları bilmek herhangi bir konuda harekete geçmek için başta gelen şartlardan biridir. Bir milletin ihtiyaçları bazan hükûmet sözcüleri, bazan da bizzat millet tarafından ifade edilmektedir. Tablo 32 idarecilerden %75 inin *devletin, millî ihtiyaçlardan haberdar olduğu kanaatini* aksettirmektedir. Buna karşılık Müstakbel idareciler hükûmetin bu alanındaki tetkikliği bakımından biraz daha mütereddit görünüyorlar. Bunun bir sebebi belki de Müstakbel idarecilerin günlük işler hakkında kâfi derecede bilgi sahibi olmamaları ve bu sebeple dikkatlerine çarpan her nevi kusur ve ihmale karşı daha tenkitçi bir şekilde davranmağa mütemayil olmalarıdır.

TABLO 32

HÜKÜMETİN MİLLÎ İHTİYAÇLAR KARŞISINDAKİ
UYANIKLIĞI a/

Uyanıklık derecesi	Genç İdareci	Müstakbel
Haberdar	82%	73%
Habersiz	18	27
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Devlet, No. 1.

Fakat anlayış ve uyanıklık sadece harekete geçmenin bir şartı olup, hareketin kendisi değildir. Burada sorulması gereken mühim mesele hükûmetin bu ihtiyaçları ne dereceye kadar tatmin edici şekilde karşılamasıdır. Tablo 33 ün işaret ettiği veçhile Müstakbel ve Genç idarecilerin bu husustaki intibaları değişmektedir. Yine burada da Genç idareciler grubu daha mutmain görünmektedir. Müstakbel idareciler daha çok hükûmetin halkın ihtiyaçlarını tatmin edecek şekilde karşılamadığı fikrine temayül etmektedirler. Bir bakıma bu fark şüphesiz yaş nisbetine bağlı olarak daima beliren idealist veya realist görüşler ayrılığına irca olunabilir. Gençlik meseleleri ideal bir ışık altında görünmeğe mütemayildir. Buna karşılık daha yaşlı ve evli ağabeyler çoğu defa muayyen bir meselenin hususiyetlerini gözönünde bulundurmakta ve bu sebeple ideallerini daha pratik mütalealara ayarlamayı tercih etmektedirler.

TABLO 33

HÜKÛMET NE DERECEYE KADAR HALKIN İHTİYAÇLARINI
KARŞILAMAKTADIR. /a

İhtiyaçların giderilmesi	Genç İdareciler	Müstakbel
Çok iyi	6%	3%
Tatmin edici şekilde	47	34
Kifayetsiz şekilde	41	54
Kararsız olanlar	6	9
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(260)

a/ Kaynak: Devlet, No. 1. 1.

Cumhuriyet idarelerinde hükûmete halkın ihtiyaçlarını duyuracak önemli yollardan biri milletvekili seçimleridir. Bu konu ile ilgili diğer mühim bir mesele de milletvekilinin devlete mi yoksa seçmenlere karşı mı birinci derece sorumlu olması hususudur. Seçilen milletvekili kendisine oy vermiş olan muayyen bir grup insanların ihtiyaçlarıyla mi esaslı şekilde meşgul olmalı yoksa bütün faaliyetini millî ölçüde problemlere mi vakfetmeli? Gerçi çok defa halkın ihtiyaçlarıyla millî problem-

ler aynı olacaktır, fakat bazan bu iki şık arasında ihtilâflı bir durum zuhur edebilir. Bugünkü halde Genç ve Müstakbel idareciler milletvekilinin (anayasanın hükümlerine de uygun olarak) ön plânda millete karşı sorumlu ve bağlı olması tezine doğru kaymaktadırlar. Ancak bunlardan üçte birine yakın bir kısım milletvekillerini kendilerini seçen kadın ve erkek seçmenlere karşı bağlı ve tâbi oldukları kanaatindedirler (Tablo 34). Halkın tahsil derecesi yükseldiği ve oy sandığının kaderine hâkimiyetini arttırdığı nisbette, milletvekillerinin çoğalan ölçüde seçmenlerinin arzuları ile meşgul olma zorunda kalacakları tahmin edilebilir.

TABLO 34

MİLLETVEKİLLERİNİN EIAS BAĞLILIĞI

Esas bağlılık	Genç İdareci	Müstakbel
Millete karşı	80%	63%
Seçmenlerine karşı	20	37
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Devlet, No, 2.

Halkın ihtiyaçlarını hükümet namına karşılıyan esaslı vasıtalarından biri bakanlıklardır. Bu teşkilâtların verimli bir şekilde çalışması doğrudan doğruya halkın ihtiyaçlarını müessir bir şekilde karşılama problemi ile ilgilidir. Bakanların seçtikleri kaynağın genişliği en yüksek vasıfları haiz istidatların istihdam imkânını tayin eder. Bugün Türkiye'de bakanlar milletvekilleri arasından seçilmektedir. Halbuki birçok kimseler en iyi istidatlara çoğu defa milletvekilleri arasında değil, daha ziyade Büyük Millet Meclisinin dışında rastlanıldığı kanaatindedirler. Herhalde en iyi kaynağın hangisi olduğu münakaşaya değer. İdarecilerin çoğunluğu kabine üyelerinin Büyük Millet Meclisinin içinden ve dışından da seçilebilmeleri şikkına faraftardır (Tablo 35). Azınlıkta kalanlar da kabine üyelerini, ya meclisin içinden veya dışından, seçilmesi şıkları arasında bölünmüştür.

TABLO 35

KABİNE ÜYELERİNİN TERCİHAN SEÇİLECEKLERİ
KAYNAK a/

Tercih edilen kaynak	Genç İdareci	Müstakbel
Meclisin içinden	20%	30%
Meclisin dışından	20	9
Her iki kaynaktan	60	61
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a /Kaynak: Devlet, No. 10.

Hükûmetin istikrarı :

Değişen bir cemiyetde hükûmetin istikrarını muhafaza etmek gerçek ve her an mevcudiyeti his edilen bir problemdir. İstikrarın bozulması birçok kaynaklardan neşet edebilir. Siyasî alanda teşkilâtlanmış grupların baş göstermesi hükûmetin istikrarına tesir edebilir. Hükûmetin esas mekanizması ile birlikte vücutte gelmiş şekli nizamda yapılacak değişiklikler de ciddi tepkilere yol açabilirler. İdareciler, istikrarsızlığı doğuran bu iki âmil hakkında ne düşünüyorlar?

Son yıllarda Türkiye'de de birçok yerlerde vâki olduğu gibi kuvvetli bir ikinci siyasî parti doğmuştur. Bundan gayri başlangıç safhasında bulunan birkaç önemli siyasî grup da ortaya çıkmış bulunuyor; bunlardan herhangi biri günün biriyle artmış olmasının hükûmetin istikrarı üzerinde nasıl bir tesir icra etmiş olduğu iki idareci grubumuz tarafından değişik şekilde yorumlanmaktadır. Müstakbel idarecilerimizin yarısı bu âminin hükûmetin istikrarını arttıracığını, diğer yarısı da azaltacağı kanaatinde. Buna karşılık Tablo 36'nın gösterdiği veçhile on genç idareciden yedisi bu olayın hükûmetin istikrarını kuvvetlendireceği mütalâasındadır.

TABLO 36

SİYASİ PARTİLERİN ÇOĞALMASININ HÜKÛMETİN
İSTİKRARI ÜZERİNDE YAPACAĞI TESİR a/

	Genç	Müstakbel
Yapması beklenen tesir	71%	51%
Zayıflatacak veya hiçbir tesir yaratmıyacak	29	49
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Devlet, No.9.

Bazı yabancı memleketlerde, bu meyanda bilhassa Birleşik Amerika Devletlerinde, anayasada vukua gelecek değışikliklerin devlet hayatındaki istikrarı zayıflatacağı kanaati umumidir. Türkiye için bunun tam aksi varittir. İdarecilerden %80 den fazlası anayasada yapılacak değışikliklerin hükûmetin istikrarını arttıracacağı fikrindedir.

TABLO 37

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİNİN HÜKÛMET İSTİKRARI
ÜZERİNDEKİ TESİRİ a/

	Geuç	Müstakbel
Beklenen tesir	İdareci	
İstikrarı arttıracak	88%	82%
Zayıflatacak veya hiç tesir yaratmıyacak	10	14
Kararsız	2	4
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Dev'et, No. 8.

İktisadî kalkınma :

Bu etüdün muhtelif noktalarında belirtildiği gibi iktisadî kalkınma Türkiye'de geniş ilgi uyandıran hayatî önemi haiz bir konudur. Geçmişte Cumhuriyet rejiminden önce iktisadî

teşebbüslerin çoğu yabancıların elinde bulunuyordu. Yeni devletin kurulmasından sonra bu kapitülasyonlar ilga edildi. Bu arada devlet memleketin ihtiyaçlarını karşılamak emelile özel teşebbüsün kâfi bir alâka göstermediği sahalarda endüstri ve ticareti bizzat teşvik etmeği uygun bulmuştu. Son yıllarda, bilhassa ikinci dünya haribinden sonra memlekete yabancı sermayenin gelmesi için bazı teşebbüslere girişilmişti.

Türkiye'de iktisadî kalkınma liderliğinin istikbalde kimin tarafından deruhte edileceği hususu aktüel bir tartışma konusudur. İdarecilere göre bu vazifenin kime teveccüh ettiği sarîh bir keyfiyettir. Tablo 38 de görüleceği veçhile idarecilerin %85 i iktisadî kalkınma bahsinde devletin öncülük etmesine taraftardır.

TABLO 38

İKTİSADÎ KALKINMA ÖNCÜLÜĞÜ HUSUSUNDA
TERCİHLER a/

Tercih edilen öncü	Genç İdareci	Müstakbel
Devlet	97%	95%
Özel teşebbüs	3	5
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Devlet, No. 12.

İktisadî faaliyet sahası devletin teşvikiyle açıldıktan sonraki durum ne olmalıdır? Hükümet yine özel teşebbüsle rekabete devam etmeli midir? Bu konuda idareciler özel teşebbüse karşı biraz daha müsait davranmaktadırlar. Bununla beraber ankete katılanlardan %55 inden fazlası devletin özel teşebbüsle rekabet etmeğe devam etmesini uygun bulmaktadır.

TABLO 39

DEVLET VE ÖZEL TEŞEBBÜS a/

Devlet rekabet etsin mi?	Genç İdareci	Müstakbel
Evet	55%	57%
Hayır	45	43
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Devlet, No. 11.

Tablo 39 devletin faal bir iktisadî rol oynamasının, halk tarafından kuvvetle desteklendiğini teyit etmektedir. Bu neticeye mütanazır bulunan diğer bir delil de şunu telkin etmektedir. Önemli bazı hususî teşebbüs müesseseleri haler de Türkiye’de şüphe ile karşılanmaktadır. Buna ilâveten özel teşebbüs kendi sahâsında serbest faaliyet imkânına sahip olmakla beraber devlet tarafından da sıkı bir murakabeye tâbi tutulmağa çalışılmaktadır.

Milletlerarası hayata iştirak :

Milletlerarası teşkilât sahası gün geçtikçe genişlemektedir. Bu genişlemenin neticesi olan çeşitli faaliyetlere katılanlar arasında elde edilen sonuçların değeri hakkında tereddütler doğmaktadır. Bu konuda bilhassa müdahalenin masunluk ve hâkimiyetin muhafazası daima karşılaşılan iki esas problemdir. Genç ve Müstakbel idarecilerin kanaatine göre Türkiye bu nevi faaliyetlerden pek çok kazançlar sağlayabilir; bu sebeple Tablo 40 ın işaret ettiği veçhile idarecilerin üçte ikisi Türkiye’nin milletlerarası teşekküllere katılmasını “çok” önemli saymakta ve hiçbiri bu ehemmiyeti inkâr etmemektedir.

TABLO 40

DEVLETİN MİLLETLERARASI TEŞEKKÜLLERE
İŞTİRAKİNİN ÖNEMİ a/

Önem derecesi	Genç İdareci	Müstakbel
Çok önemli	82%	68%
Oldukça önemli	17	25
Orta önemli	1	7
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Devlet, No. 5.

VII. SOSYAL MESELELER HAKKINDA FARKLI GÖRÜŞLER

Son otuz yıl zarfında Türk cemiyetinin kültürel bünyesinde birçok sosyal değişiklikler vukua gelmiştir. Şimdiye kadar siyaset, iktisat ve aile hayatı sahalarında meydana gelen bazı değişik davranışlara işaret etmiş bulunuyoruz. İlgiye değer ve birbiri ile temas halinde bulunan diğer üç saha daha vardır: bu bölümde Genç ve Müstakbel idarecilerin eğitim, din ve kadının Türk cemiyetindeki mevki ile alâkalı bazı davranışlarını inceliyeceğiz.

Cemiyette olup biten bütün değişiklikleri mutlaka hayırlı saymak yanlış bir görüştür. Hakikatde değişiklik vuku bulan her yerde bu halin bazı kimseleri daha az elverişli bir duruma sokması mümkün ve tabiidir. Başka bir deyimle herkes bu değişikliklerden faydalanamaz. Etüdümüzden çıkacak bazı hususî noktalara geçmezden önce, umumiyetle değişikliğe karşı nasıl bir tepkinin uyanmakta olduğu meselesine temas etmekte isabetli olur. İdarecilere sosyal değişikliğin faydalı olup olmadığı hususundaki kanaatleri sorulduğu zaman, çoğunluk bunun faydalı olduğu kanaatini izhar etmiştir.

TABLO 41
SOSYAL DEĞİŞİKLİK UMUMİYETLE FAYDALI MIDIR?

Kanaat	Genç	Müstakbel İdareciler
Evet	65%	55%
Hayır	11	16
Kararsız	24	29
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 22.

İdarecilerin dörtte birinden biraz fazlası sosyal değişikliğin değeri hakkında kararsızdır. Yani değişikliğin terakkiyi husule getirip getirmediğini kestirmemektedir. Ankete katılanlardan ancak %15'i inkılâbın umumiyetle iyi netice vermediği fikrindedir.

Eğitim :

En seri ve geniş değişikliklerin cereyan ettiği sahalardan biri eğitimidir. Okuma yazma bilenleri çoğaltmak hususunda girişilen hamleler aynı zamanda daha yüksek tahsil imkânlarını da genişletmiş oldu. XX. asrın ikinci çeyreğinde Türk eğitim sisteminin görev ve felsefesi hakkındaki düşünceler mühim tadillere uğramıştır.

Yeni eğitim sistemi geniş ölçüde yetiştirmenin amelî değer ve faydası üzerinde durmaktadır; hattâ bir dereceye kadar yüksek tahsilin gayesi de meslekî bir mahiyet taşımaktadır. Bununla beraber Tablo 42 de görüleceği veçhile idareciler daha çok eğitimin başlıca gayesinin meslekî bir yetiştirme olmaktan ziyade ferde umumî bir tahsil sağlama, yani dünyayı tanıtmayı olduğu fikrine temayül etmektedirler. Devlet hizmetine intisap etmeği düşünen Müstakbel idareciler için meslekî gaye, şimdiden devlet hizmetinde bulunanlara nisbetle iki misli daha önemlidir. Henüz bir işe girmemiş olanların daha hayatî bir mesele olarak eğitimin meslekî cepheleriyle ilgilenmeleri gayet tabiidir.

Okuma yazma nisbeti düşük olan bir milleti, okur yazar bir hale getirmek teşebbüsüne girişilince, esasen mahdut olan eleman ve malzeme kaynaklarının ilk önce ilkokul eğitim sahasında kullanılacağı bedihîdir. Hiç şüphesiz modern âlemin ortasında yaşayan modern bir milletin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için orta, lise ve yüksek tahsil kolaylıklarının temini de zaruridir. Yüksek tahsil için imkân hazırlamak problemin ancak yarısı sayılır, insanlar aynı zamanda bu yüksek tahsilin kıymetini idrak edip, onu arzulamağı da öğrenmelidirler.

Genç ve Müstakbel idarecilere üniversite tahsilinin daha iyi bir yaşayış için lüzumlu olup olmadığı sorulmuştu. Genç idareciler yüksek tahsile fazla önem vermemeğe mütemayil buldukları halde idarecilerin çoğu buna büyük kıymet atfetmişlerdir. (Bu durum Genç idarecilerin büyük bir kısmının üniversite tahsili yapmak imkânına sahip olmadıklarını aksettirmektedir).

Mahdut imkânlar karşısında ancak mahdut sayıda fertlere yüksek tahsil verebilmektedir. Bu mahdut sayılı fertlerin nasıl seçilecekleri hususu cemiyet bakımından çok önemli bir meseledir.

TABLO 43

DAHA İYİ BİR YAŞAYIŞ İÇİN ÜNİVERSİTE TAHSİLİ
ŞART MIDIR a/

Kanaat	Genç İdareciler	Müstakbel
Evet	35%	56%
Hayır	65	38
Kararsız	—	6
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Eğitim, No. 2.

İdarecilerden üçte ikisinden fazlası, eğitimi yalnız kabiliyet sahibi olduklarını isbat edenlere hasretmeyip okulları herkese açık tutmağı taraftardır (Tablo 44). Ancak öğretim im-

kânları mahdud olan bir cemiyette üniversiteye serbest giriş politikasının en yüksek faydayı sağlayıp sağlamadığı meselesi münakaşa götürür.

TABLO 44
YÜKSEK TAHSİL KİM YAPSIN ? a/

Kim	Genç	Müstakbel
	İdareciler	
Her kim isterse	78%	65%
Yalnız kabiliyet sahibi olduklarını isbat edenlere	22	35
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a /Kaynak: Eğitim, No. 2.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan beri Türk Millî liderler halkın hayatı üzerindeki dinî hiyerarşinin murakabesini asgarî bir hadde indirmeğe çalışmışlardır. Bu alanda hükûmetin sarfettiği gayretlerden biri eğitimi kutsal menfaatlerin kontrolünden âzâde kılmaktır. Eğitimin lâikleştirilmesi ile ilim bütün problemlerin halli bakımından devayı kül haline gelmiştir. Gerçekten de beşerî olmayan problemler ilgili birçok beşerî meseleler, ilmin tatbikatı ile çözülebilmıştır.

TABLO 45
BEŞERÎ PROBLEMLER DİNİN YARDIMI OLMASIZIN
ÇÖZÜLEBİLİR a/

	Genç	Müstakbel
	İdareciler	
Evet	58%	31%
Hayır	26	44
Kararsız	16	25
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Din, No. 20. 8.

İlmin önemli yardımlarına rağmen, beşerî münasebetler ve ahlâkî davranışlarla ilgili problemler tam mânası ile ilmî metodlarla çözülememektedir. Tablo 45 de görüldüğü veçhile daha yaşlı idareciler gençlere nisbetle ilmin bütün beşerî problemleri halle kadir olduğu kanaatine temayül ediyorlar. (Bu netice genç idarecilerin o sırada modern sosyal ilimlerin rolü hakkında etraflı bir ders görmüş olmasından dolayı benimstedikleri bir peşin hüküm de olabilir). Fakat sual daha çok ahlâkî cephe üzerinde teksif edildiği zaman, her iki grup dinî yetiştirme yerine lâik öğretimi tercih etmektedir (Tablo 46).

TABLO 46
DİNÎ EĞİTİM YERİNE LÂİK ÖĞRETİM a/

Kanaat	Genç İdareciler	Müstakbel
Kabul ediyorum	50%	44%
Kabul etmiyorum	33	35
Kararsız	17	21
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Din, No. 20.9.

Din:

Din, insan cemiyetinin çok veçheli bir görünüşüdür. Öğretimle olan münasebeti önemlidir, fakat diğer bazı esaslı özellikleri de dikkate değer. Burada da bir yandan hususî meseleleri ilgilendiren davranışlar, diğer yandan daha umumî meselelere temas eden kıymet hükümlerini ele alacağız.

Eğitim ile din arasında açıklanması gereken diğer bir münasebet daha mevcuttur. 1920 yıllarına doğru Osmanlı İmparatorluğunda Evkaf tarafından idare olunan medreseler mevcuttu. Bunlar resmen kapatıldıktan sonra lâik bir eğitim programı bütün okullarda dinî öğretimde bulunmağı kanunla yasak etti. Fakat son altı yıl içinde yeni tedbirlerin uygulanmasına başlandı. İlk önce talepte bulunan anne ve babaların çocuklarına ilk okullarda dinî öğretim verilmeye başlandı. Çok

geçmeden dinî öğretim ders programının aslî bir unsuru haline getirildi. Annelerle babalar çocuklarını böyle bir eğitimden muaf tutulmasını istedikleri takdirde, bunun için resmî bir müracaat yapmak zorunda kalıyorlardı. Bu güdülmekte olan siyaset alanında önemli bir değişikliğe işaret etmektedir. Sözü geçen bu tâdil Tablo 47 nin işaret ettiği veçhile idarecilerin çoğunluğu tarafından tasvip edilmektedir. Çocuklarının yaşı okul çağına yaklaşmakta veya okula devam eden çocuk sahibi bulunan daha yaşlı idareciler, Müstakbel idarecilere nisbetle bu sahada daha kuvvetli tasvip duygularını açığa vurmaktadırlar.

TABLO 47

RESMÎ OKULLARDA DİN ÖĞRETİMİ HUSUSUNDAKİ TEPKİ a/

Tepki	Genç İdareci	Müstakbel
Uygun buluyorum	70%	59%
Uygun bulmuyorum	15	15
Kararsız	15	36
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Din, No. 17.

Son yıllarda çoğalmış görünen diğer bir hâdise camilere devam eden kimselerin artışıdır. Bazı Türklere göre bu olay millî karakterin zayıflamakta olduğuna delâlet etmektedir, başkaları ise bunu çok farklı bir şekilde tefsir etmektedirler. Genç ve Müstakbel idarecilerden %76 sından fazlası (Tablo 48) bu artıştan memnuniyet duymaktadır. Bu tasvip ananevi dinî vecibelerin ifasının, modern yaşayış tarzının icaplarına göre biraz şekil değiştirmiş olmasına rağmen hâlâ çok önemli sayılmakta olduğunu ifade eder.

TABLO 48

CAMİLERDE DEVAM NİSBETİNİN ÇOĞALMASINI
NASIL KARŞILIYORSUNUZ a/

Şahsî tepki	Genç İdareci	Müstakbel
Memnuniyetle	77%	76%
Endişe ile	12	9
Hiç iyi karşılamıyorum	7	6
Kararsız	4	9
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Din, No. 19.

Umumiyetle dinî bir sistem, müminlerinin rivayetle mükellef tutuldukları bazı inanç ve şartları ihtiva etmektedir. Bunların tatbik şekli, dinî sistemin muhtelif kültür çevrelerinde kavuştuğu ifade tarzına göre değişmektedir. Süratli bir değişikliğe maruz kalan herhangi bir cemiyette dinî kanaat ve tatbikatın modern medeniyetin yaratma temayülünde olan hayat şartlarına uymadığı hususunda bir meyil belirir. Böylece halkın düşüncesi ile dinî kanaatleri arasında bir fark doğabilir. Bunu doğrudan doğruya Türkiye'deki durumla münasebetini tesbite çalışalım. Acaba İslâm dini modern hayatın taleplerini karşılayacak derecede elâstikî midir? İdarecilerin %74 den fazlası İslâm dininin modern hayatın ihtiyaçlarını karşılayacak kudrette olduğu kanaatindedir (Tablo 49). Ancak %14 den eksigi İslâm dininin yeni şartlara intibak bakımından kifayetsizliğinden şüphelidirler.

TABLO 49

İSLÂM DİNİ MODERN HAYATA İNTİBAK EDEBİLİR Mİ? a/

Kanaat	Genç İdareci	Müstakbel
Edebilir	78%	73%
Edemez	10	14
Kararsız	12	13
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Din, No. 18.

Bu mesele şu mühim suale yol açmaktadır: Gelişen bir kültür dini zayıflatır mı yoksa kuvvetlendirir mi? Kültür gelişmesinin her iki yönde de tesir icra ettiği görülmektedir. Bu türlü bir değişmenin bazı bakımlardan dinî kanaatleri zayıflatması mümkündür. Bu menfî tesir bilhassa dinin, iktisadî hususlara taallük etmesi itibariyle cezrî değişikliğe uğraması muhtemel olan kısımlarında daha kuvvetle kendini hissettirir. Öte yandan bazı dinî inançları kuvvetlendirebilir ve böylece daimî bir tahavvüle maruz kalan cemiyete müstakar ahlâkî düsturlar kazandırır. Umumiyetle Genç ve Müstakbel idarecilerin gelişen kültürün dinî takviye ettiği kanaatinde buldukları görülmektedir. Kanaatleri bakımından yaşlılar bu görüşlerinde gençlere nazaran daha emin durumdadırlar (Tablo 50).

TABLO 50

YAYILAN KÜLTÜRÜN DİN ÜZERİNDEKİ TESİRİ a/

Tesir derecesi	Genç İdareci	Müstakbel
Kuvvetlendirir	70%	56%
Kararsız	2	8
Zayıflatır	28	36
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Din, No. 24.

Kadınların durumu hakkındaki görüşler :

Bir cemiyette kadınlara verilen mevkiin kendilerine erkekler tarafından bahşolunması ihtimali kuvvetlidir. Bu, kadınların erkeklerin hükümlerine asla müessir olmadıkları mânasına gelmez, daha ziyade değerlendirme ameliyesinin erkekler tarafından yapıldığını ifade eder. Son otuz yıl azarında Türk cemiyeti bir seri inkılâplar başarmıştır. Bu arada kadının cemiyette işgal etmiş olduğu mevkii gerek doğrudan doğruya gerekse dolayısıyla bu inkılâpların gelişiminden müessir olmuştur. İdarecilerin nazarında bu gelişimin neticesi Türk kadınının içtimaî mevkiinin yükselmesi şeklinde tezahür etmiştir. Bu kanaat hemen hemen ittifaka yakın bir çoğunlukla temsil edilmektedir. Ankete katılanlardan %95 i bu fikirdedir (Tablo 51).

TABLO 51

İNKILÂPLARIN KADINLARIN MEVKİİ ÜZERİNDEKİ
TESİRİ a/

Mevkie tesir	Genç İdareci	Müstakbel
Yükseldi	94%	95%
Değişmedi veya düştü	6	5
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 21.

Cinsiyet ayrılığından doğan farklılıkların mevzuu bahis olan hallerde, ilgili kimselerin cevabı aşırı hissî bir karakter taşımağa mütemayildir. Bu hal bilhassa iki cinse ait faaliyet sahalarının sıkı bir tefrike tabi tutulduğu cemiyetlerde daha bariz bir şekil almaktadır. Halen bu faaliyetlerin anânevî bir tefrika tabi tutulması, değişmekte ve kadın erkek arasındaki temaslar modern örf âdete göre makul ve normal olarak kabul edilmektedir. İdarecilerin kadın erkek münasebetleri hakkında beslemekte oldukları bazı davranışları gözden geçirelim.

Türkiye'de çarşaf giyme mecburiyetinin bulunmadığı resmen beyan edildikten ve şehirli kadınların Avrupa modasına

uyumağa başlamalarından sonra, kadının sokak kıyafetini değiştirmesi herkesi ilgilendiren bir konu haline girmiştir. Türk kadını eskiden daima baş ve kolları kapalı, “cazip olmayan” siyah örtüler içinde dolaşırken, bugün bilhassa Ankara, İstanbul ve İzmir’de en son Paris ve New York modasına uygun renkli, cazip, kısa kollu elbiselerle gezmektedir. Bazıları sırtı açık yazlık elbiseler hattâ plâjlarda modern mayolar giyecek kadar ileri gitmektedirler. Yalnız bu sonuncuların hareket tarzları Genç ve Müstakbel idareciler tarafından umumiyetle tasvip edilmemektedir. İdarecilerden sadece %30 u kendi ailelerine mensup kadınların uygun düşen yerlerde dekolte elbise veya mayo giymelerine muvafakat etmektedirler. Çoğunluk buna rıza göstermemekte ve tahminen %18 de bu hali umumî bir teşhir sayarak şiddetli itiraz etmektedirler (Tablo 52).

TABLO 52

KADININ VEYA KIZIN UYGUN DÜŞEN YERLERDE
DEKOLTELİ ELBİSE VEYA MAYO GİYMESİNİ NASIL
KARŐILARSINIZ ? a/

Tepki	Gedç İdareci	Mü takbel
Lehte	33%	30%
Aleyhte	49	53
Şiddetle itiraz	18	17
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî ualler, No. 23.

“Kararsız” cevaplar aleyhte olanlarla cemedildi.

Gençler arasında evlenmeden önce hayat arkadaşlarını tanımak fırsatına kavuşmaları hususunda gittikçe artan bir istek hâkimdir. Böyle bir istek tabii evlenmenin anne baba veya dostlar tarafından hazırlanmasını gerektiren eski anâne ve örflere taban tabanına zıddır.

Her ne kadar eskiden tertiplenen izdivaçlar birbirlerini daha önce görmüş olan kimseler arasında aktolunmuşsa da, gençlerin birbirlerini tanımaları için fırsat olmadığı gibi müsaade

de yoktu. Bu âdet değişmek üzeredir. Nitekim idareciler uygun düşen bir devre zarfında nişanlılarıyla tanışma fırsatının verilmesine taraftardılar.

TABLO 53

NİŞANLI İLE TANIŞMA DEVRESİ HUSUSUNDA TERCİH a/

Tercih edilen devre	Genç İdareci	Müstakbel
Nişandan önce	83%	81%
Nişandan sonra	14	14
Kararsız	3	5
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Evlenme, No. 13.

Görülüyor ki, halen umumî temayül taahhüde girişmezden önce gençlerin tanıdığı bir kimse ile evlenmeğe müteveccihdir. İdarecilerden %81 inden fazlası bu yeni âdete taraftardır. Yalnız %14 ü eski anâneyle müdafaa etmektedir. Bununla beraber şurasını da belirtmek gerekir ki, halihazırdaki tatbikat bu yeni isteklere nisbetle biraz geri bir manzara arz etmektedir.

Yeni bir düzenleme bu gibi gençlerin tanışmasını sağlayacak daha müsait şartlar gerektirmektedir. Evli olmayan genç kız ve erkeklerin umumî yerlerde beraber görünmelerine iyi bir gözle bakılmamaktadır. Gençlerin daha çok grup halinde toplanmaları icap etmektedir. Son yıllarda öğrenci birlikleri ile bazı hususî derneklerin tertipledikleri çay ve danslı eğlenceler, mutad aile toplantılarına ilâveten, gençler arasında tanışma imkânlarını sağlamaktadır. Müstakbel hayat arkadaşları ile anlaşma imkânını sağlayan bu fırsatların ne derece kifayetsiz olduğu kestirilemez. Daha yaşlı idarecilerin üçte ikisi mevcut fırsatları kâfi görmektedirler. Daha genç olan Müstakbel idareciler tanışma imkânlarının kifayetsiz olduğunu, dolayısıyla genç kız ve erkekler arasında tanışma maksadını güden faaliyetlerin çoğalması gerektiği fikrindedirler (Tablo 54).

TABLO 54

KARŞI CİNSLE TANIŞMA FIRSATLARININ KİFAYETİ a/

Kifayet derecesi	Genç İdareci	Müstakbel
Kâfi	68%	47%
Gayri kâfi	32	53
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Eğlence, No. 6.

Gençlerin evlenmeden önce karşılaşmaları, kadının evlenmeden önce sadece bir erkekle, yani kocası ile tanışmasını hedef tutan eski âdet ve anâne ile tezat teşkil etmektedir. Genç idareciler bu duruma karşı daha anlayışlıdır; onlar daha yaşlı idarecilere nisbetle nişanlılarının başka erkek arkadaşlar edinmiş olmasını tabii karşılamaktadırlar (Tablo 55). Bununla beraber bu mesele henüz hararetli tartışmalara konu olmaktadır, hattâ Müstakbel idarecilerden %50 si böyle bir âdetin tabii sayılamıyacağı fikrindedirler.

TABLO 55

NİŞANLININ KARŞI CİNSE MENSUP ARKADAŞLAR EDİNİMİŞ
OLMASI TABİİ SAYILABİLİR Mİ a/

Kanaat	Genç İdareciler	Müstakbel
Evet	33%	54%
Hayır	67	46
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Evlilik, No. 15.

VIII. ŞAHSİ GÖRÜŞLER

Objektif ve sübjektif deneyler çok defa birbirinden farklı olaylar halinde mütalea edilmektedir. Şunu kabul etmek zordur ki, alâka mihrakı insan olduğu zaman, geçirilen tecrübelerin kategorilere bölünmesi daha ziyade tahlili yapan şahsın giriştiği ruhî mücerret vetireye bağlıdır. Bununla beraber tahlil amelîyesine girişen kimsenin belirtmiş olduğu özellikler, gerçek hayatta yaşayanlar tarafından farkedilmeyebilir. Reel tecrübe çoğu defa objektif ve sübjektif olayların bir karışımı, sentezidir. Bu sebeple tahlili yapan kimsenin başvurduğu tipoloji sadece kolaylık sağlayan bir usulüdür. Ona mutlak bir mâna atfedileceği yerde mevcut hadleri ortalama yoluna gidilmelidir.

Bazı davranış ve tecrübeler insanın başkalarından çok kendi nefsi hakkındaki kanaati ile daha yakından ilgilidir. Bir bakımdan bunlara, dış âlemle ilgili davranışlara nisbetle daha sübjektif ve şahsî bir mahiyet atfetmek mümkündür. Bu bahiste Genç ve Müstakbel idarecilerce geçirilen tecrübelerin şahsî cephesi ele alınacaktır. Onların dinî inanç, kader ve istikbal hakkındaki düşüncelerini kısaca tahlil etmeğe çalışacağız.

Dinî inanç :

İdarecilerin takriben % 90 ı bir dinî inanç veya ideale inanmak ihtiyacında bulduklarını ifade ediyorlar (Tablo 56). Bu âmme idaresi bakımından son derece önemli bir âmil sayılabilir. Hangi kademede olursa olsun âmmenin itimadına dayanan mevkiiler işgal eden kimseler hemcinslerine lâyıkiyle hizmet edebilmek için yüksek ahlâkî kaideleri benimsemelidirler. Aksi halde bu makamlar âmmeye hizmet sağlayacağı yerde, şahsî istismar mevzular haline gelme istidadını gösterebilirler.

TABLO 56

DİNÎ İNANÇ VEYA İDEALE KARŞI DUYULAN
ŞAHSÎ İHTİYAÇ a/

Şahsî duygular	Genç	Müstakbel
	İdareci	
İhtiyaç duyanlar	94%	89%
İhtiyaç duymayanlar	3	5
Kararsız	3	6
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Din, No. 2.

Değişen bir cemiyetde gençlik için tatmin edici bir inanç sistemine ulaşmak veya onu muhafaza etmek bazan oldukça güç bir iştir. Türkiye hareketli bir sosyal değişiklik devresi geçirmiştir; bu değişiklik şahsî inançlar alanında da tepki ve tesirler yaratmıştır. Buna rağmen Genç ve Müstakbel idarecilerinin %80 i kendilerine hattı hareketlerinde rehberlik vazifesi görebilen kifayetli bir dinî inanç veya ideale sahip olduklarını ifade etmektedirler (Tablo 57). Tahmin edileceği veçhile yaşlı idareciler gençlere nazaran daha yüksek bir ölçüde bu inanca sahip bulunmaktadırlar, fakat aradaki fark fazla değildir.

TABLO 57

ŞAHSÎ HATTI HAREKETDE KİFAYETLİ BİR DİNÎ
İNANÇ İDEALE SAHİP OLMAK a/

Şahsî duygu	Genç	Müstakbel
	İdareci	
Var	89%	78%
Yok	4	13
Emin değilim	7	9
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Din, No. 3.

Kader :

Din ve kültür sistemlerinin çoğu ferdin hareket tarzına ahlâkî bir rehber hizmeti görmekten gayri, müminlerinin hayatında umumiyetle vuku bulan önemli hâdiselerin sebep veya kaynağını izah için bir tefsir şeması da geliştirmişlerdir. İslâm dininin başlıca esaslarından biri “her iyilik ve kötülüğün Allah tarafından gelmesidir” idarecilerden üçte ikisi bu dinî mütearîfeyi aynen kabul ediyorlar. Bununla beraber %30 u bu inanca körü körüne katılamıyacaklarını hissediyorlar.

TABLO 58

HER İYİLİK VE KÖTÜLÜĞÜN ALLAH TARAFINDAN
GELDİĞİ TARZINDAKİ DİNİ MÜTEARİFEYE
İNANIR MISINIZ ? a/

Kabul	Genç İdareci	Müstakbel
Evet	71%	63%
Hayır	29	37
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Din, No. 23 e.

Bizzat değişmek dileğinde olan bir cemiyette insanların, başlarına gelen olayları nasıl mütalea ettikleri gerçekten dikkate değer. İslâm dininde hâkim olan âkide bu nevi olayları kadere bağlamağa ima etmektedir. İnsanoğlu başına gelen felâket veya iyiliği ilâhi takdirin eseri olan bir nasib olarak karşılamalıdır. Esasına bakılırsa hemen hemen bütün dinî sistemler şu veya bu şekilde buna benzer bir görüşü benimsemişlerdir. Burada açıklanması gereken önemli nokta, bu tevekkülün hangi ölçüde beşerî tecrübelerle uygulanacağı meselesidir. Bu kadere bağlılık acaba bütün bir ömrün muhasebesinin değerlendirilmesine mi yoksa insan oğlunun girişmiş olduğu her hareket ve tecrübe veya duymuş olduğu her ihsaya ayrı ayrı mı tatbik edilecektir? Bu suale verilecek cevabı bu iki ayrı kutbun vasatında aramak en yakın ihtimal olarak belirlemektedir.

TABLO 59

İNSANLARIN BAŞINA GELEN EN ÖNEMLİ HÂDİSELERDE
KENDİ İRADELERİNİN MÜESSİRİYET DERECEŞİ a/

(İdareciler ve Amerikalı öğrenciler arasında mukayese)

	Genç Müstakbel İdareci		Amerikalı öğrenciler
Müessir olabilme Beşer iradesinin dışında	43%	30%	17%
Beşer iradesine tâbi	57	70	83
Mecmu nisbet	100%	100%	100 Takriben
Ankete katılanlar	(92)	(270)	(2.500)

a/ Kaynak: Din, No. 1.

b/ Kaynak: Cornell Üniversitesi talebe topluluğu hakkında rapor (Report on the Cornell Students Body, "Social Science Research Center, Cornell University, Ithaca, New York, June 1951 p. 110).

Bir dinî sisteme bağlanan insanların yukarıdaki dinî mütearifeyi nasıl yorumladıklarını tesbit için başvurulacak usullerden biri şu sorunun cevabını aramaktır: İnsanların başına gelen önemli olaylar kendi hareketleri neticesinde mi yoksa kontrollerimizin dışında bulunan kuvvetlerin tesiri ile mi vücut bulurlar? Tablo 59 da idarecilerin böyle bir araştırmaya nasıl cevap verdikleri gösterilmiştir. Şurası dikkate değer ki, idarecilerin çoğu insanların başına gelen önemli olayların beşerî murakabeye tâbi tutulabileceğine inanmaktadırlar. Daha yaşlı grubun görüşü gençlere nazaran az bir farkla daha çok fatalisttir.

Tablo 59 aynı zamanda, mukayese maksadiyle, bu suale karşı Amerikalı öğrencilerin tepkisine de işaret etmektedir. Amerikalı öğrencilerden müteşekkil olan bu ufak örneğin, mensup oldukları cemiyeti ne dereceye kadar temsil ettikleri tam mânasiyle bilinmemekle beraber yine de kültürel bir peşin hükme delâlet etmektedir. Hâdiselerin beşerî murakabeye tabi kılınabilmesi tarzındaki anlayış Türk Genç idarecilerde alt kademe başlayıp, daha artan bir ölçüde Müstakbel Türk idarecisi tarafından kabul edilmekte ve en yüksek zirvesine

Amerikalı öğrencilerde ulaşmaktadır. Her iki üniversite öğrenci grubu daha geniş ölçüde fatalist olduğuna göre, denilebilir ki, bir şahsın yaşı görüşlerine tesir etmektedir. Başka bir ifade ile, yaşlı kimseler gençlere nazaran daha çok fatalist olmağa mütemayildirler. Belki de Amerikalı öğrenciler grubunun kadere inanmamak hususundaki yüksek nisbeti endüstriye doğru yönelmiş bir cemiyet hayatının mantıkî neticesidir.

İstikbal :

Bir şahsın kendini istikbale karşı nasıl ayarlamakta olduğu karışık sosyal-psikolojik bir vetiredir. Bu sahayı burada doğrudan doğruya araştırmamıza imkân yoktur. Bununla beraber idareciler için ilgi çeken bir problemin iki veçhesini inceleyebiliriz. Bunlar siyasî olaylara karşı duyulan hissî tepki ile istikbaldeki hayattır.

TABLO 60

SIYASÎ OLAYLARLA ŞAHSÎ HAYATTAKİ OLAYLARIN
DUYULAN ALÂKA BAKIMINDAN MUKAYESELİ ÖNEMİ a/

Alâka derecesi	Genç İdaeci	Müstakbel
Ayni	98%	90%
Şahsî, daha fazla	2	10
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 15.

Türk idarecilerinin bir özelliği siyasî olayların duygu âlemlerinde çok özlü bir mevkii işgal etmesidir. Tablo 60 in işaret ettiği veçhile siyasî olaylar idareciler için şahsî hayatlarında rastladıkları olaylarla eşit derecede önemlidir. Bununla beraber belki de siyasî olaylara duyulan alâkanın yüksek nisbeti genel seçimler gibi millî çaptaki hâdiselere münhasırdır. Başka bir deyimle, bu olaylar idarecilerin hayatında çok ehemmiyetli bir mevkii işal etmekte, fakat bunlar nihayet şahsî hâdiselere nisbetle ancak nadir olarak vuku bulmaktadır.

Ancak devlete tesir eden herhangi bir siyasî hadise hiç şüphesiz idareciler safında da tepki uyandırmakta gecikmiyecektir. Bu sebeple Genç ve Müstakbel idarecilerin siyasî olaylara büyük bir hissî önem atfetmeleri tabii sayılabilir.

İstikbale, gelince, istikbal güler yüzlü mü yoksa çatık kaşlı mı olacaktır? Dünyada olup biten hâdiseler iyi mi veya kötü mü şeyler vaadediyorlar? Umumiyetle denilebilir ki, idareciler istikbal hakkında iyimserdirler (Tablo 61).

61 TABLO
İSTİKBALE DOĞRU YÖNELME a/

Şahsî görüş	Genç İdareci	Müstakbel
İyimser	71%	55%
Kötümser	29	45
Mecmu nisbet	100%	100%
Ankete katılanlar	(92)	(270)

a/ Kaynak: Umumî sualler, No. 19.

Gençler yaşlılara nisbetle mânalı şekilde daha az iyimserdirler. Gençler gurubu halli gereken bir çok problemlerle karşı karşıyadırlar. Bunların başlıcaları askerlik hizmeti, tatmin edici bir iş ve uygun bir eşin bulunması, müstakbel bir yuvanın kurulması, v.s.dir. Bu problemlerin çoğu daha yaşlılar için halledilmiş bulunmaktadır. Bu sebeple her Genç idareciden ikisi istikbal hakkında iyimser bir kanaat beslemektedir. Tabii dünya hâdiseleri de bir insanın görüşüne tesir etmektedir. Burada da yine bu mülâhazalar henüz ihzarî safhalarını yaşamakta bulunan Müstakbel İdareciler üzerinde daha fazla tesir icra etmesi muhtemeldir.

N E T İ C E

Bu etüdde temas edilen birkaç nokta üzerinde biraz daha durmak istiyoruz. Aksine ait bazı emareler de bulunmakla beraber, idareciler umumiyetle bir meslek olarak devlet hizmetine karşı memnuniyetlerini izhar etmişlerdir. Açıkladıkları

en esaslı temayüllerden biri, mahdud bir maaşa rağmen müstakbel ve devamlı bir meslekî meşgaleye karşı duydukları kuvvetli istektir. Bu, devlet hizmetine intisap etmenin onlar için makul bir tercih olduğuna işaret eder görünmektedir. Böyle bir tercihi haklı kılan diğer bir âmil, idarecilerin bu mesleğin kendilerine babalarından daha üstün bir hayat standardı sağlayacağı ümidi fikrile izah edilebilir.

Türk idarecileri, hatta görünüşe bakılırsa, bütün Türk halkı devlete, şahıslardan çok itimat edebilen dostane bir lider gözü ile bakmaktadır. Devletin, bazı memleketlerde olduğu gibi birkaç nüfuzlu şahsın menfaati uğruna istismar edici bir âlet olmayıp, bütün milletin refahı ile ilgili olduğu hakkındaki kanaat müsbettir.

İdareciler hattı hareketlerinde ahlâkî bir rehberin önemine işaret ettikleri gibi böyle bir ilham kaynağı ve rehber olarak ön plânda İslâm dininin geldiğini belirtmişlerdir. Bununla beraber dinî işlere karşı yeni bir cereyan belirlemektedir. Bu yeni cereyan dinin sosyal veçhesini teşvik etmekle beraber dinî önderlerin geçici kudretini tahdit etmeğe taraftar görünmektedir.

Genç idarecilerle Müstakbel idarecileri ilgilendiren birkaç noktayı da tebarüz ettirmek yerinde olur. Umumiyetle Müstakbel idareciler meslek olarak devlet hizmeti hakkında yaşlı gruba nisbetle daha fazla merbutiyet izhar etmekte idiler. Ancak Müstakbel idareciler sosyal muhitlerini daha kesin bir tenkide tâbi tutmuşlardı. Genç idareciler ise aksine olarak meslek hayatlarına karşı daha fazla tenkide giriştikleri halde sosyal muhitlerinden daha mutmain görünmektedirler.

Okuyucularımıza hatırlatmak isteriz ki, bu etüd idarecilerin seyyal bir cemiyetin üyesi sıfatiyle meslekî ve sosyal çerçevesi içinde mütalea etmek üzere bir teşvik ve tahrik teşebbüsü olarak vücade getirilmiştir. Hiç bir sahayı fazla derin veya kesin şekilde tetkik etmiş değiliz. Tek ümidimiz başkalarına Genç ve Müstakbel Türk idarecilerini daha iyi tanımaları için mütevazi bir yardımda bulunmuş olmamızdadır.

EK A — ANKETDE SORULAN SUALLER
AŞAĞIDA BELİRTİLMİŞTİR

Tahsil :

- 1— Sizce tahsilin en önemli rolü nedir? Sizi muayyen bir meslekte başarıya götürecektir malûmatla teçhiz etmek mi yoksa sırf geniş bir dünya görüşüne sahip olmak mı?
  - a) Meslekte başarı
  - b) Daha geniş bir dünya anlayışı.
- 2— Umumiyetle, Lise ve Üniversite seviyesindeki öğretim; kabiliyet mevzuubahis olmaksızın bütün arzu edenlere açık mı olmalıdır, yoksa yalnız kabiliyetli olanlara mı hasredilmelidir?
  - a) Herkese açık olmalı,
  - b) En fazla kabiliyetli olanlara hasredilmelidir.
- 3— Daha iyi bir hayata erişmek için üniversite tahsili zaruri midir?
  - a) Evet,
  - b) Hayır,
  - c) Bilmiyorum.

Meslekî hususlar :

- 1— Aşağıdaki meslek nevelerinin bir listesi verilmiştir. Bu meslek nevelerinden beşini halk nazarında sahip oldukları itibar derecesine göre sıralayınız:

— Vali	1	-----
— Mühendis	2	-----
— General	3	-----
— Hâkim	4	-----
— Siyaset adamı (Millet vekili, Bakan) gibi	5	-----
— Diplomat, Sefir v.s.		
— Profesör		
— İdare adamı (Müsteşar, Umum müdür gibi)		
— Büyük iş adamı (tüccar v.s.)		
— Avukat		
— Doktor		
— Gazete muharriri		

— Sanatkâr (ressam, müzisyen gibi).

- 2— Aşağıdaki işlerden hangisini tercih edersiniz?
 a) Az para getiren fakat istikbali emin bir iş,
 b) İyi para getiren fakat istikbali emin olmayan bir iş,
 c) Çok fazla para getiren fakat istikbali hiç emin olmayan bir iş.
- 4— Fakülteyi bitirdiğiniz zaman bu sahada iş bulma şansınız ne olacaktır? Ne derece kolaylıkla iş bulabileceksiniz?
 a) Fevkalâde kolay bir şekilde,
 b) Oldukça kolay bir şekilde,
 c) Diğer sahalardaki kadar kolaylıkla,
 ç) Pek kolay olmayacak,
 d) Fevkalâde müşkülâtle.
- 5— Bugün kendinizi bir meslek için yeni baştan hazırlamanız mümkün olsa gene aynı mesleği mi seçerdiniz?
 — a) Evet — b) Hayır
- 5.1 Hayır ise hangi meslek için hazırlanırdınız?
- 6— Mezun olduğunuz zaman iş bulmanızı kolaylaştıracak büyükleriniz (tanıdıklarınız) var mı?
 a) Var,
 — b) Yok
 — c) İlerde olabilir.

Din :

- 1— Acaba, insanların başına gelen önemli hadiselerin ekserisi, daha ziyade
 — a) Kendi iradeleri dışında kalan olayların mı
 — b) Kendi gayretlerinin mi neticesidir?
- 2— Şahsen herhangi bir din veya ideale bağlamanız gerektiğine inanıyor musunuz?
 — a) Evet
 — b) Hayır
 — c) Bilmiyorum.
- 3— Bugünkü şartlar içinde hattı hareketinize ahlâkî bakımdan rehber olabilecek uygun bir dinî itikadınız veya idealiniz olduuna kani misiniz?

- a) Hayır, zannetmiyorum.
 — b) Evet
 — c) Bilmiyorum.
- 17— İslâm dininin okullarda öğretilmesini tasvip ediyormusunuz?
 — a) Evet
 — b) Hayır
 — c) Kararsızım.
- 18— İslâm dinini akideleri bakımından modern hayata intibak edebilecek derecede elâstiki bir din telâkki edermisiniz?
 — a) Ediyorum
 — b) Etmiyorum
 — c) Kararsızım.
- 19— Camilere devam nisbetinin son senelerde çoğaldığı görülüyor, siz bu olayı nasıl karşılıyorsunuz?
 — a) Memnuniyetle
 — b) Endişe ile
 — c) Hiç iyi karşılamıyorum
- 20— Aşağıdaki fikirleri nasıl buluyorsunuz? (İştirak ettiğiniz cümlelerin yanındaki (+) işaretini, begendiklerinizin yanındaki (—) işaretini ilgilenmediğiniz cümlelerin yanındaki (?) işaretini daire içine alınız.
 + ? Bütün beşerî meseleler, dinin yardımına hacet kalmaksızın ilim tarafından çözülebilir.
 + — ? Lâik öğretim, dinî terbiyenin yerini tutabilir.
- 23— İslâm dininde şu altı iman şartından samimiyetle ve herhangi bir tefsire ihtiyaç olmadan hangilerine inanırsınız? İnanıklarınızın hepsini işaretleyiniz.
 — e) Hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine (yani kadere).
- 24— Kültürün dini inançlar üzerindeki tesiri nedir?
 — a) Zayıflatıcı tesiri vardır
 — b) Sağlamlaştırıcı tesiri vardır.

Eğlence :

- 6— Kız ve erkeklere birbirlerini tanımaları için daha fazla fırsat ve imkân hazırlamaya ihtiyaç var mıdır?
 — a) Şimdiki halde kâfi fırsat vardır
 — b) Daha fazla tanışma imkânlarına ihtiyaç vardır.

Devlet :

- 1— Hükûmetinizin halkın ihtiyaçlarından haberdar olduğuna kani misiniz?
 — a) Evet
 — b) Hayır
- 1- 1— Eğer haberdar ise, halkın ihtiyaçlarını ne nisbette karşılıyor? Bu hususta ne düşünüyorsunuz?
 — a) Çok iyi bir şekilde karşılıyor
 — b) Normal bir şekilde karşılıyor
 — c) Kifayetsiz bir şekilde karşılıyor.
- 2— Her ne kadar Anayasada mebusların bütün millete karşı mesul oldukları yazılı ise de, sizce bir milletvekili her şeyden önce kendi seçmenlerine karşı mı yoksa bütün millete karşı mı mesuldür? Bu hususta ne düşünüyorsunuz?
 — a) Kendi seçmenlerine karşı
 — b) Milletın bütününe karşı
- 3— Bir vatandaş memleketine en iyi şekilde hizmet edebilmek için aşağıdaki faaliyetlerden hangisini seçmelidir?
 — a) Siyasî bir makam işgal etmekle (Milletvekilliği, Bakanlık gibi)
 — b) Devlet memuru olmakla
 — c) Serbest meslek icra etmekle
 — ç) İş adamı olmakla
 — d) Orduda çalışmakla
- 5— Milletlerarası teşekküllere katılmak, sizce Türkiye bakımından ne derece önemlidir?
 — a) Çok önemli
 — b) Oldukça önemli
 — c) Orta ehemmiyette
 — ç) Pek mühim değil
 — d) Hiç mühim değil
- 8— Anayasada yapılacak bazı değişikliklerin devletin kuvvet ve istikrarına müsbet istikamette tesir edeceğini zannediyor musunuz?
 — a) Evet
 — b) Hayır

- 9— Siyasî partilerin çoşalmasının devletin kuvvet ve istikrarına müsbet mânada tesir edeceğine kani misiniz?
 — a) Evet
 — b) Hayır
- 10— Sizce Bakanların sadece milletvekilleri arasından mı, yalnız hariçten mi yoksa muhtelit olarak mı seçilmesi daha uygun olur?
 — a) Mebuslardan seçilmeli
 — b) Hariçten seçilmeli
 — c) Hem mebuslardan hem de hariçten seçilebilmelidir
- 11— Devlet, fertlerin de hususi teşebbüs şeklinde yapabileceğı bazı faaliyetlere girişmeli midir?
 — a) Girişmelidir
 — b) Bunları fertlere bırakmalıdır
- 12— Devlet, ekonomik sahada yenilik hamlelerinin öncülüğünü yapmalı ve bu yolda teşebbüslere girişmeli midir? Yoksa bunun fertlerden gelmesini mi beklemelidir?
 — a) Devlet öncü olmalıdır
 — b) Hamlenin fertlerden gelmesini beklemelidir.

Evlilik :

- 2— Küçük yaşlarda mı, yoksa daha sonraları mı evlenmenin lehindediniz?
 — a) 18-25
 — b) 25-30
 — c) 30 dan sonra
- 5— Kaç çocuğunuz olmasını arzu edersiniz?
- 9— Eşinizin sizinle aynı ictimai seviyede olmasını ne derece arzu edersiniz?
 — a) Çok arzu ederim
 — b) Oldukça arzu ederim
 — c) Pek fark etmez
 — 5) Pek üzerinde durmam
 — d) Hiç üzerinde durmam
- 10— Sizce eşinizin tahsil derecesi ne olmalıdır?
 — a) İlkokul
 — b) Ortaokul

- c) Lise ve muadili
 — ç) Üniversite
- 11— Evli kadınların çalışmasına taraftar mısınız?
 — a) Hayır, hiçbir suretle
 — b) Ancak fevkalâde hallerde
 — c) Eğer geçime yardım olursa evet
- 12— Size göe aşağıdakilerden hangileri evli kadın için en uygun mesleklerdir? Bunlardan üçünü tercih sırasına göre 1, 2 ve 3 rakamlarıyla işaretleyiniz.
 — a) Öğretmenlik
 — b) Daktiloluk
 — c) Serbest meslekler (avukat, doktor v.s.)
 — ç) Hemşirelik
 — d) Tezgâhtarlık, kasadarlık
 — e) Banka memurluğu
 — f) Terzilik
- 13— Ailenizin size tavsiye ettikleri kimselerle mi yoksa daha önce şahsen tanıştıklarınızla mı evlenmek istersiniz?
 — a) Tavsiye edilenlerle
 — b) Kendi seçtiklerimizle
- 15— Eşiniz olacak kimsenin diğer cinsten (kadınsa erkek, erkeksen kadın) arkadaşları olmasını tabîî bulur musunuz?
 — a) Evet
 — b) Hayır
- 16— Evleneceğiniz kadının çalışmasına müsaade ettiğiniz takdirde malî durumunuz beş yıl daha erken evlenmenizi mümkün kılacak derecede düzeliyorsa, bu durum karşısında evleneceğiniz kadının çalışmasına müsaade eder misiniz?
 — a) Müsaade ederim
 — b) Buna rağmen müsaade etmem. Beş sene daha beklemeyi tercih ederim

Umumî sualler :

- 5— Nerelesiniz?

- 6— Lise tahsilini nerede yaptınız?
_____
- 7— Babanızın mesleği veya işi nedir?
_____
- 8— Ailenizin aylık kazancı ne kadardır? (Aile mensuplarının mecmuu kazancı).
— a) 150 liradan az
— b) Takriben 150
— c) 250
— ç) 350
— d) 450
— e) 650
— f) „ 850
— g) 1000 den fazla
- 9— Bu kazançla kaç kişi geçinirsiniz?
_____
- 10— Ailenizde kimler çalışır?
— a) Anne
— b) Baba
— c) Oğul
— ç) Kızı
— d) Ailenizin diğer mensupları—Aile ile birlikte yaşayan akraba.
- 11— İstikbalde içinde yetiştiğiniz ailenin gelirinden daha yüksek bir gelir temin edeceğinizi umuyor musunuz?
— a) Umuyorum
— b) Ummuyorum
— c) Aynı durumu muhafaza edeceğimi ümid ediyorum
- 12— Babanızın tahsili.
— a) Hiç yoktur
— b) İlk
— c) Orta
— ç) Lise
— d) Yüksek
- 13— Annenizin tahsili.
— a) Hiç yoktur
— b) Evde hususi surette tahsil görmüştür

- c) İlk
  - ç) Orta
  - d) Lise
  - e) Yüksek
- 15— Siyasî hayata veya devlet, işlerine taallûk eden bazı hadiselerin sizi hususi hayatınıza ait hâdiseler gibi heyecanlandırdığı olur mu?
- a) Evet
  - b) Hayır
- 19— Bugünkü dünya şartları karşısında istikbal hakkında iyimser mi yoksa kötümser misiniz?
- a) İyimserim
  - b) Kötümserim
- 21— Son 30 sene zarfında vaki değişiklikler neticesinde cemiyetimizde kadının mevki yükselmiş midir, alçalmış mı?
- a) Yükselmiştir
  - b) Alçalmıştır
  - c) Hiç bir değişiklik olmamıştır.
- 22— Cemiyet hayatında değişiklikler yapılması, bunların doğurduğu bazı neticeler zararlı bile olsa, bir memleket için hayırlı mıdır?
- a) Evet
  - b) Hayır
  - c) Bilmiyorum
- 23— Karınızın veya kızınızın —muhit tarafından ayıplanmıyacak şekilde de olsa— açık elbise veya mayo giymesini hoş karşıladığınız mı?
- a) Tabii bulurum
  - b) Müsaade etmem
  - c) Şiddetle muhalefet ederim.

A PUBLICATION OF THE INSTITUTE OF ADMINISTRATIVE SCIENCES,
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE, UNIVERSITY OF ANKARA
PUBLICATION NO. 1

EMERGENT TURKISH ADMINISTRATORS

A Study of the Vocational and Social Attitudes of Junior
and Potential Administrators

PREPARED BY:

Dr. A. T. J. MATTHEWS

TURKISH TRANSLATION BY:

Nermin ABADAN

Fiyatı 5 Lira